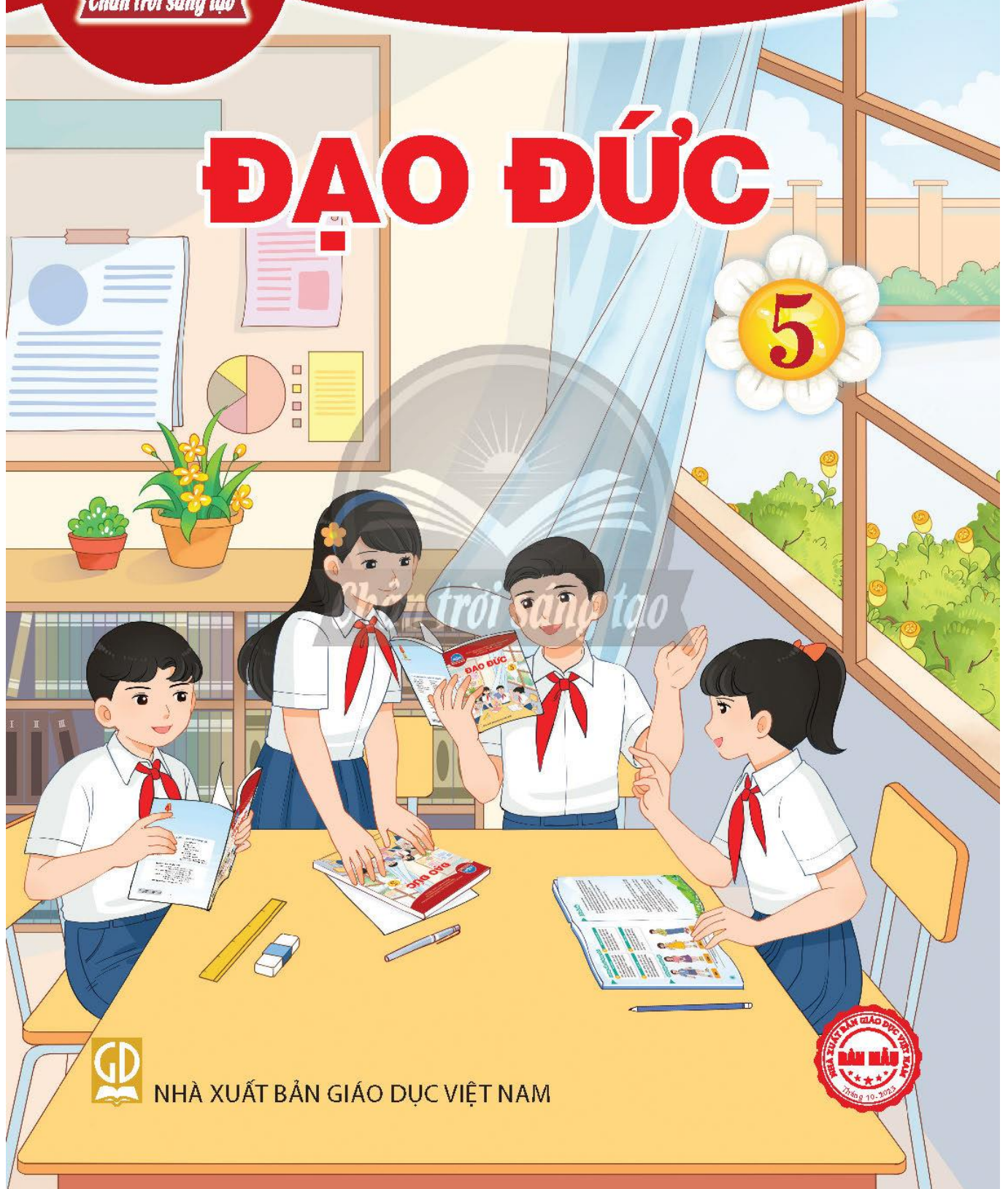

Chân trời sáng tạo

HUỲNH VĂN SƠN (Tổng Chủ biên) – MAI MỸ HẠNH (Chủ biên)
TRẦN THANH DƯ – NGUYỄN THANH HUÂN
LÂM THỊ KIM LIÊN – GIANG THIÊN VŨ

ĐẠO ĐỨC

NHÀ XUẤT BẢN GIÁO DỤC VIỆT NAM

**SÁCH GIÁO KHOA ĐƯỢC THẨM ĐỊNH BỞI HỘI ĐỒNG QUỐC GIA
THẨM ĐỊNH SÁCH GIÁO KHOA LỚP 5**

*(Theo Quyết định số 1963/QĐ-BGDĐT ngày 05 tháng 7 năm 2023
của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo)*

HUỖNH VĂN SƠN (Tổg Chủ biên) – MAI MỸ HẠNH (Chủ biên)
TRẦN THANH DƯ – NGUYỄN THANH HUẦN
LÂM THỊ KIM LIÊN – GIANG THIÊN VŨ

ĐẠO ĐỨC

Chân trời sáng tạo

NHÀ XUẤT BẢN GIÁO DỤC VIỆT NAM

Hướng dẫn sử dụng sách

1

Khởi động

Học sinh chuẩn bị tâm thế, huy động kinh nghiệm, thể hiện cảm xúc đạo đức liên quan đến các chuẩn mực hành vi đạo đức cần hình thành.

2

Kiến tạo tri thức mới

Học sinh phát hiện, hình thành kiến thức mới về các chuẩn mực hành vi đạo đức (biểu hiện, sự cần thiết, cách thực hiện).

3

Luyện tập

Học sinh củng cố kiến thức, lựa chọn, bày tỏ ý kiến về các hành vi ứng xử; rèn luyện kỹ năng xử lý các tình huống đạo đức.

4

Vận dụng

Học sinh vận dụng các kiến thức, kỹ năng đã học để giải quyết các tình huống đạo đức trong cuộc sống.

Giới thiệu nhân vật

Bin

Cóm

Na

Tin

Hãy bảo quản, giữ gìn sách giáo khoa để dành tặng các em học sinh lớp sau!

Lời nói đầu

Các em học sinh thân mến!

Môn Đạo đức giúp các em hình thành, phát triển các phẩm chất chủ yếu (yêu nước, nhân ái, chăm chỉ, trung thực, trách nhiệm) và năng lực của người công dân Việt Nam, đặc biệt là các năng lực điều chỉnh hành vi, phát triển bản thân, tìm hiểu và tham gia hoạt động kinh tế – xã hội.

Sách giáo khoa *Đạo đức 5* (bộ sách *Chân trời sáng tạo*) bao gồm 8 chủ đề:

- Biết ơn những người có công với quê hương, đất nước;
- Tôn trọng sự khác biệt của người khác;
- Vượt qua khó khăn;
- Bảo vệ cái đúng, cái tốt;
- Bảo vệ môi trường sống;
- Lập kế hoạch cá nhân;
- Phòng, tránh xâm hại;
- Sử dụng tiền hợp lý.

Các chủ đề này được thiết kế thành 12 bài học với các hoạt động học tập tích cực, mang tính trải nghiệm, chú trọng sự vận dụng kiến thức, kĩ năng vào cuộc sống hằng ngày.

Bên cạnh đó, những người bạn thân quen: Bìn, Cốm, Na và Tin sẽ tiếp tục đồng hành cùng các em trong năm học cuối cấp Tiểu học này với những câu chuyện, tình huống gần gũi, thiết thực.

Các em hãy tích cực học tập, rèn luyện theo những hoạt động được hướng dẫn trong sách. Thầy cô giáo và người lớn sẽ luôn quan tâm, hỗ trợ các em trong suốt quá trình học tập. Với cuốn sách này, môn Đạo đức sẽ trở nên gần gũi và mang đến cho các em nhiều điều bổ ích.

Chúc các em học tốt!

CÁC TÁC GIẢ

Mục lục

HƯỚNG DẪN SỬ DỤNG SÁCH – GIỚI THIỆU NHÂN VẬT	2
LỜI NÓI ĐẦU	3
GIẢI THÍCH THUẬT NGỮ	5
Chủ đề: BIẾT ƠN NHỮNG NGƯỜI CÓ CÔNG VỚI QUÊ HƯƠNG, ĐẤT NƯỚC	
Bài 1: NGƯỜI CÓ CÔNG VỚI QUÊ HƯƠNG, ĐẤT NƯỚC	6
Bài 2: EM BIẾT ƠN NGƯỜI CÓ CÔNG VỚI QUÊ HƯƠNG, ĐẤT NƯỚC	10
Chủ đề: TÔN TRỌNG SỰ KHÁC BIỆT CỦA NGƯỜI KHÁC	
Bài 3: EM TÔN TRỌNG SỰ KHÁC BIỆT CỦA NGƯỜI KHÁC	16
Chủ đề: VƯỢT QUA KHÓ KHĂN	
Bài 4: EM NHẬN BIẾT KHÓ KHĂN TRONG HỌC TẬP VÀ CUỘC SỐNG	22
Bài 5: EM VƯỢT QUA KHÓ KHĂN TRONG HỌC TẬP VÀ CUỘC SỐNG	26
Chủ đề: BẢO VỆ CÁI ĐÚNG, CÁI TỐT	
Bài 6: EM BẢO VỆ CÁI ĐÚNG, CÁI TỐT	30
Chủ đề: BẢO VỆ MÔI TRƯỜNG SỐNG	
Bài 7: MÔI TRƯỜNG SỐNG QUANH EM	35
Bài 8: EM BẢO VỆ MÔI TRƯỜNG	39
Chủ đề: LẬP KẾ HOẠCH CÁ NHÂN	
Bài 9: EM LẬP KẾ HOẠCH CÁ NHÂN	43
Chủ đề: PHÒNG, TRÁNH XÂM HẠI	
Bài 10: EM NHẬN DIỆN BIỂU HIỆN XÂM HẠI	49
Bài 11: EM CHỦ ĐỘNG PHÒNG, TRÁNH XÂM HẠI	53
Chủ đề: SỬ DỤNG TIỀN HỢP LÝ	
Bài 12: EM SỬ DỤNG TIỀN HỢP LÝ	59

GIẢI THÍCH THUẬT NGỮ

STT	Từ	Nghĩa	Trang
1	An sinh xã hội	Hệ thống các chính sách, hành động của chính phủ nhằm đảm bảo cuộc sống cho những cá nhân gặp khó khăn, rủi ro.	37
2	Biến đổi khí hậu	Sự thay đổi của khí hậu (thay đổi các thành phần của khí quyển Trái Đất) do tác động chủ yếu của con người.	36, 39, 40
3	Chủng tộc	Những nhóm người được hình thành trong quá trình lịch sử, cùng một nguồn gốc, có chung đặc điểm di truyền về màu da, cấu tạo cơ thể,...	17
4	Kì thị	Phân biệt đối xử do có thành kiến.	17
5	Môi trường sống	Nơi để con người và sinh vật sinh sống, phát triển.	3, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42
6	Nghịch cảnh	Hoàn cảnh không thuận lợi, éo le, trắc trở.	23
7	Phụng dưỡng	Chăm sóc và nuôi dưỡng với lòng thành kính.	11
8	Tham ô	Hành vi của người lợi dụng chức vụ, quyền hạn chiếm đoạt tài sản mà mình có trách nhiệm quản lí.	8
9	Tự ti	Tự đánh giá bản thân mình thấp, kém cỏi và mất niềm tin vào bản thân.	18, 20, 21

Chủ đề: BIẾT ƠN NHỮNG NGƯỜI CÓ CÔNG VỚI QUÊ HƯƠNG, ĐẤT NƯỚC

Bài 1: NGƯỜI CÓ CÔNG VỚI QUÊ HƯƠNG, ĐẤT NƯỚC

Mục tiêu

- Kể được tên và đóng góp của những người có công với quê hương, đất nước.
- Biết vì sao phải biết ơn những người có công với quê hương, đất nước.

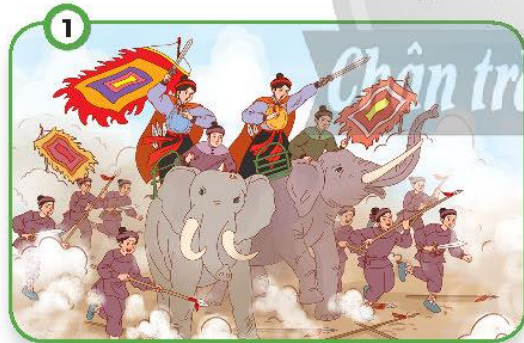
Khởi động

Nghe/hát bài hát *Kim Đồng* (Nhạc và lời: Phong Nhã) và thực hiện yêu cầu

- Em biết gì về nhân vật trong bài hát?
- Nêu cảm nhận của em khi nghe bài hát này.

Kiến tạo tri thức mới

1. Quan sát tranh và thực hiện yêu cầu

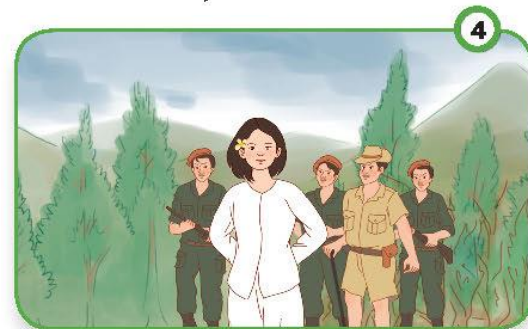
Hai Bà Trưng

Lý Thái Tổ

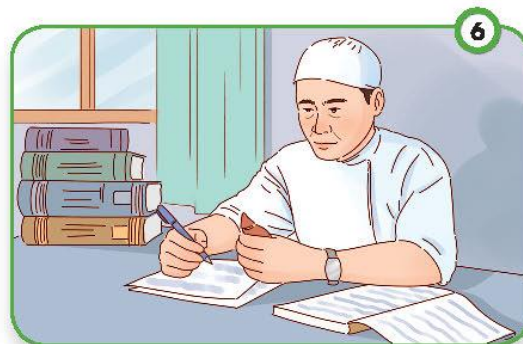
Trần Quốc Tuấn

Võ Thị Sáu

Trần Đại Nghĩa

Tôn Thất Tùng

- Nêu đóng góp của các nhân vật trong tranh với quê hương, đất nước.
- Kể thêm tên và đóng góp của những người có công với quê hương, đất nước.

2. Đọc câu chuyện và trả lời câu hỏi

MẸ VIỆT NAM ANH HÙNG

Mẹ Việt Nam Anh hùng Nguyễn Thị Thứ (1904 – 2010) quê ở tỉnh Quảng Nam. Tuổi trẻ của Mẹ là những tháng ngày chứng kiến cảnh chồng con vào chiến trường. Suốt mấy mươi năm, Mẹ luôn cần mẫn đào hầm để nuôi giấu các chiến sĩ cách mạng trong vườn nhà. Bao đêm dài, Mẹ đã thức canh gác nhiều cuộc họp quan trọng của cán bộ, chiến sĩ.

Hiếm có người mẹ nào gánh chịu nhiều khổ đau như Mẹ Nguyễn Thị Thứ. Bao lần tiễn chồng, đưa con đi là ngần ấy lần chồng, con biệt không về. Dù vậy, Mẹ vẫn nuốt nước mắt vào lòng, âm thầm chịu đựng. Để rồi, Mẹ xót xa nhận tin hi sinh của 12 liệt sĩ trong gia đình: 9 người con trai, 1 con rể và 2 cháu ngoại.

Năm 1994, Mẹ Thứ được trao tặng danh hiệu *Mẹ Việt Nam Anh hùng*. Đảng và Nhà nước đã thống nhất xây dựng tượng đài *Mẹ Việt Nam Anh hùng* tại núi Cẩm (xã Tam Phú, thành phố Tam Kỳ, tỉnh Quảng Nam), lấy nguyên mẫu từ Mẹ Nguyễn Thị Thứ. Dù Mẹ đã ra đi nhưng tên tuổi và những cống hiến của Mẹ còn mãi sáng ngời trong lịch sử dân tộc Việt Nam.

(Theo Thanh Thuý, congan.danang.gov.vn)

Tượng đài Mẹ Việt Nam Anh hùng tại núi Cẩm (Tam Phú, Tam Kỳ, Quảng Nam). Ảnh: Ngô Huệ Chi

- Mẹ Thứ đã có những đóng góp gì cho quê hương, đất nước?
- Theo em, vì sao phải biết ơn những người có công với quê hương, đất nước?

Luyện tập

1. Nhận xét các ý kiến sau:

1

Chỉ người có đóng góp to lớn cho quê hương, đất nước mới là người có công.

2

Người có đóng góp trong bất kì lĩnh vực nào của đời sống xã hội đều là người có công.

3

Những người dùng quyền hành để tham ô không phải là người có công với quê hương, đất nước.

4

Biết ơn người có công với quê hương, đất nước vì họ giúp cho xã hội tốt đẹp hơn.

2. Em đồng tình hay không đồng tình với lời nói, việc làm nào sau đây?

Vì sao?

1

Đóng góp của các nhà khoa học thật đáng trân trọng.

2

Các dân tộc ít người cũng có nhiều đóng góp cho sự nghiệp bảo vệ và xây dựng Tổ quốc.

Đây là Anh hùng Đinh Núp, dân tộc Ba Na.

3. Xử lý tình huống

• **Tình huống 1:** Cụ nội của Na được truy tặng Huân chương Kháng chiến. Na định kể về cụ trong bài viết “Kể về người có công với quê hương em”. Khi Na chia sẻ điều này với Cốm, Cốm nói: “Cụ không được nhiều người biết, nên chọn một anh hùng nổi tiếng”.

– Em có đồng ý với Cốm không?

– Nếu là Na, em sẽ làm gì?

• **Tình huống 2:** Hôm nay, Bin và em trai được bố dẫn đi khám sức khỏe tại Bệnh viện Phạm Ngọc Thạch. Em Bin hỏi bố: “Phạm Ngọc Thạch là ai ạ? Tại sao lại lấy tên ông đặt cho bệnh viện ạ?”. Bố quay sang nhìn Bin: “Con giải thích cho em được không?”.

Nếu là Bin, em sẽ nói gì?

Vận dụng

1. Lập danh sách và chia sẻ với bạn về những đóng góp của các nhân vật có công với quê hương, đất nước tại địa phương em.

2. Sưu tầm bài hát, bài thơ về người có công với quê hương, đất nước.

Người đóng góp cho quê hương
Xứng danh là những tấm gương sáng ngời
Bảo vệ Tổ quốc muôn đời
Dựng xây đất nước tuyệt vời hơn xưa.

Bài 2: EM BIẾT ƠN NGƯỜI CÓ CÔNG VỚI QUÊ HƯƠNG, ĐẤT NƯỚC

Mục tiêu

- Thể hiện được lòng biết ơn người có công với quê hương, đất nước bằng lời nói, việc làm cụ thể phù hợp với lứa tuổi.
- Nhắc nhở bạn bè có thái độ, hành vi biết ơn những người có công với quê hương, đất nước.

Khởi động

Nghe/hát bài hát *Biết ơn chị Võ Thị Sáu* (Nhạc và lời: Nguyễn Đức Toàn) và thực hiện yêu cầu

- Chia sẻ những điều em biết về chị Võ Thị Sáu.
- Lòng biết ơn chị Võ Thị Sáu được thể hiện như thế nào qua bài hát trên?

Kiến tạo tri thức mới

1. Đọc cuộc trò chuyện sau và trả lời câu hỏi

Tin ơi! Đố bạn: ngày 27 tháng 7 hằng năm là ngày gì?

Đó là ngày Thương binh – Liệt sĩ, ngày tri ân, tưởng nhớ các anh hùng liệt sĩ, thương binh, bệnh binh – những người có công với quê hương, đất nước.

Đúng rồi! Đây cũng là dịp nhắc nhở chúng ta về trách nhiệm phải sống sao cho xứng đáng với sự hi sinh của các thế hệ đi trước.

Na có thể kể các phong trào, hoạt động thể hiện lòng biết ơn người có công với quê hương, đất nước không?

Được chứ! Đó là các phong trào “Đền ơn đáp nghĩa”; xây nhà tình nghĩa; phụng dưỡng các Mẹ Việt Nam Anh hùng;... À! Năm nào trường mình cũng tổ chức viếng nghĩa trang liệt sĩ; viết thư cảm ơn, thăm hỏi các cô chú, ông bà là cựu chiến binh;... Nếu năm nay trường tổ chức các hoạt động này, chúng mình cùng tham gia nhé!

Chắc chắn rồi! Chúng mình tích cực học tập, rèn luyện để trở thành người có ích cho đất nước thì đó cũng là cách thể hiện lòng biết ơn đối với họ đấy.

Đúng vậy! Chúng mình cùng cố gắng nhé!

- Theo em, vì sao cần tổ chức các hoạt động kỉ niệm vào ngày 27 tháng 7?
- Em cần làm gì để thể hiện lòng biết ơn những người có công với quê hương, đất nước?

2. Quan sát tranh và thực hiện yêu cầu

– Nêu lời nói, việc làm thể hiện lòng biết ơn những người có công với quê hương, đất nước của các bạn trong tranh.

– Kể thêm những lời nói, việc làm thể hiện lòng biết ơn những người có công với quê hương, đất nước.

Luyện tập

1. Nhận xét các ý kiến sau:

1

Nói lời cảm ơn người có công với quê hương, đất nước là thể hiện lòng biết ơn đối với họ.

2

Chỉ thể hiện lòng biết ơn người có công với quê hương, đất nước vào ngày lễ kỉ niệm.

3

Phấn đấu học tập và rèn luyện để trở thành công dân có ích cho đất nước cũng là việc làm thể hiện lòng biết ơn người có công với quê hương, đất nước.

4

Quan tâm, giúp đỡ gia đình những người có công với quê hương, đất nước là trách nhiệm riêng của chính quyền.

5

Cần thể hiện lòng biết ơn người có công với quê hương, đất nước bằng thái độ chân thành, tôn trọng.

6

Nhắc nhở người khác có thái độ, hành vi biết ơn những người có công với quê hương, đất nước là trách nhiệm của người lớn.

2. Em đồng tình hay không đồng tình với lời nói, việc làm nào sau đây?

Vì sao?

1

Biết tin một em nhỏ học cùng trường có bố mẹ đã mất khi tình nguyện tham gia phòng chống dịch bệnh, Bin nói với Cầm: "Mình cùng giúp đỡ em nhỏ này nhé!". Cầm đáp: "Không. Đó không phải cách thể hiện lòng biết ơn".

2

Na vừa quen một người bạn nước ngoài mới đến sống cùng khu phố. Na quyết định tìm hiểu và giới thiệu với bạn về một số nghệ nhân ở quê mình.

3

Nhân dịp kỉ niệm ngày Giải phóng miền Nam, thống nhất đất nước (30/4/1975), khu phố của Bin tổ chức thăm hỏi các gia đình có công trong cuộc kháng chiến chống Mỹ cứu nước. Bin đã xin phép bố mẹ cùng tham gia.

3. Xử lí tình huống

- *Tình huống 1:* Lan sống với mẹ vì bố đang công tác ở đảo xa. Na rủ các bạn trong lớp đến giúp đỡ, động viên gia đình Lan. Tuy nhiên, Bin lại không đồng tình vì cho rằng điều này không cần thiết.

Nếu là bạn của Bin, em sẽ làm gì?

- *Tình huống 2:* Nhân dịp sinh nhật Tin, bố tặng Tin quyển sách *Anh hùng nhỏ tuổi đất Việt*. Tin nói với Cốm: “Quyển sách này không hấp dẫn nên mình chưa đọc”.

Nếu là Cốm, em sẽ làm gì?

- *Tình huống 3:* Giờ sinh hoạt dưới cờ, nhân kỉ niệm ngày thành lập Quân đội Nhân dân Việt Nam (22/12/1944), nhà trường tổ chức buổi giao lưu với các cựu chiến binh. Trong lúc các bạn đang say sưa nghe kể chuyện lịch sử, Tin thì thầm với Bin: “Đây toàn là chuyện của người lớn. Mình xem truyện tranh đi Bin!”.

Nếu là Bin, em sẽ làm gì?

- *Tình huống 4:* Khối lớp 5 tổ chức một buổi hoạt động trải nghiệm tại đền thờ liệt sĩ địa phương. Trong lúc các bạn đang tích cực tham gia hoạt động thì Cốm lại rủ Na trốn ra ngoài chơi.

Nếu là Na, em sẽ làm gì?

Vận dụng

1. Đọc thông tin sau và cùng nhau thực hiện “dự án”:

Trong hơn 40 năm qua, 6 danh nhân ở Việt Nam đã được Tổ chức Giáo dục, Khoa học và Văn hoá Liên hợp quốc (UNESCO) vinh danh là *Danh nhân văn hoá thế giới*:

Chu Văn An (1292 – 1370)

Nguyễn Trãi (1380 – 1442)

Nguyễn Du (1765 – 1820)

Hồ Xuân Hương (1772 – 1822)

Nguyễn Đình Chiểu (1822 – 1888)

Hồ Chí Minh (1890 – 1969)

– Suy tầm hình ảnh và đóng góp của các Danh nhân văn hoá thế giới của Việt Nam.

– Chia sẻ với các bạn về những việc làm cụ thể để thể hiện lòng biết ơn các Danh nhân văn hoá thế giới của Việt Nam.

2. Viết một bức thư gửi các chiến sĩ nơi đảo xa nhân dịp kỉ niệm ngày thành lập Quân đội Nhân dân Việt Nam (22/12/1944).

3. Nhắc nhở bạn bè thể hiện lòng biết ơn người có công với quê hương, đất nước.

Biết ơn thế hệ cha anh
Quyết tâm rèn luyện, học hành chăm ngoan.

Chủ đề: TÔN TRỌNG SỰ KHÁC BIỆT CỦA NGƯỜI KHÁC

Bài 3: EM TÔN TRỌNG SỰ KHÁC BIỆT CỦA NGƯỜI KHÁC

Mục tiêu

- Kể được một số biểu hiện tôn trọng sự khác biệt (về đặc điểm cá nhân, giới tính, hoàn cảnh, dân tộc,...) của người khác.
- Biết vì sao phải tôn trọng sự khác biệt giữa mọi người.
- Thể hiện được bằng lời nói và hành động thái độ tôn trọng sự khác biệt của người khác.
- Không đồng tình với những hành vi phân biệt đối xử vì sự khác biệt về đặc điểm cá nhân, giới tính, hoàn cảnh, dân tộc,...

Khởi động

Tham gia trò chơi *Người bí ẩn* và trả lời câu hỏi

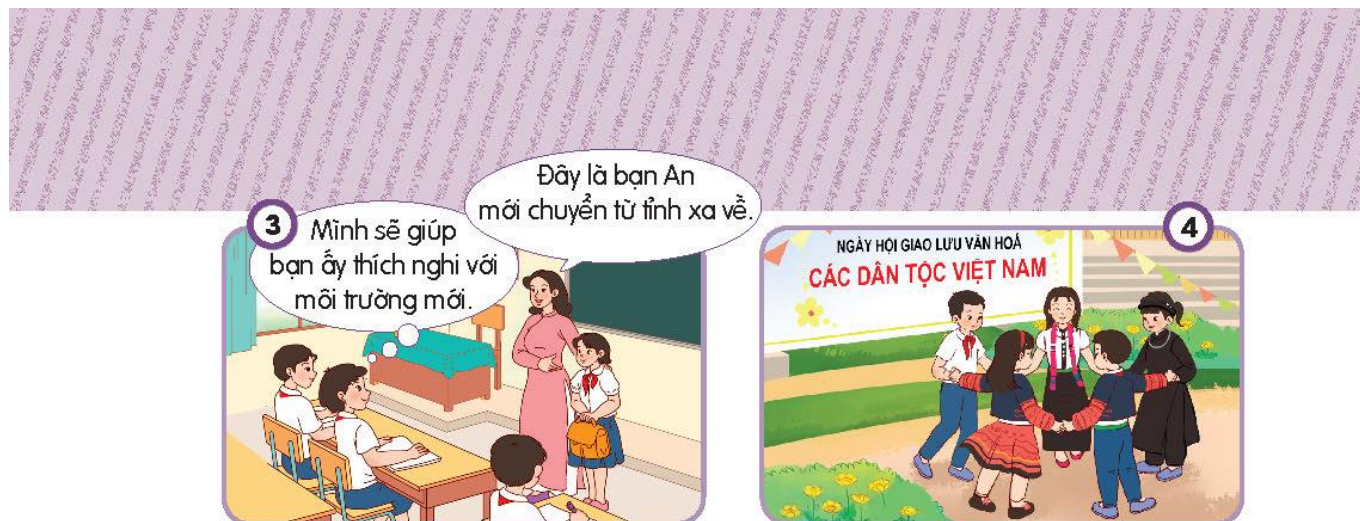

Vì sao em tìm được người bí ẩn trong trò chơi này?

Kiến tạo tri thức mới

1. Quan sát tranh và thực hiện yêu cầu

- Nêu biểu hiện tôn trọng sự khác biệt được thể hiện trong các tranh trên.
- Nêu thêm các hành động, lời nói thể hiện thái độ tôn trọng sự khác biệt của người khác.

2. Đọc thông tin và trả lời câu hỏi

Vào ngày 16/11/1995, đại diện của 185 quốc gia đã kí vào bản tuyên bố đưa ra tại Hội nghị toàn thể lần thứ 28 của Tổ chức Giáo dục, Khoa học và Văn hoá Liên hợp quốc (UNESCO) lấy ngày 16/11 hằng năm làm ngày Quốc tế Khoan dung. Theo đó, 185 quốc gia này cam kết “tôn trọng, chấp nhận và hiểu đúng sự đa dạng, phong phú các nền văn hoá của thế giới, những hình thức tự biểu hiện và những khả năng thể hiện cá tính của con người”. Các quốc gia cũng công nhận một thực tế là con người khác nhau về hình dáng bên ngoài, địa vị, lời nói, cách ứng xử và các giá trị, song đều có quyền được sống trong hoà bình và duy trì cá tính của mình.

Trong một thế giới phát triển không đồng đều, bất công và bạo lực, tình trạng kì thị, phân biệt đối xử,... vẫn đang tồn tại thì lòng khoan dung của con người có ý nghĩa đặc biệt, có vị trí quan trọng để gắn kết và xây dựng một thế giới hoà bình, thịnh vượng. Sự đa dạng về tôn giáo, ngôn ngữ, văn hoá và chủng tộc hiện tồn tại trên hành tinh không phải là lí do để dẫn đến xung đột, mà đó chính là một kho báu làm phong phú thêm cho cuộc sống của tất cả chúng ta.

(Theo Báo điện tử Đảng Cộng sản Việt Nam, 16/11/2014^(*))

- Ý nghĩa của ngày Quốc tế Khoan dung là gì?
- Theo em, vì sao phải tôn trọng sự khác biệt của người khác?

(*) <https://dangcongsan.vn/the-gioi/nhung-van-de-toan-cau/ngay-quoc-te-khoan-dung-16112014-277797.html>

Luyện tập

1. Nhận xét các ý kiến sau:

1

Không chơi với những bạn có sở thích khác với mình là tôn trọng sự khác biệt.

2

Tôn trọng sự khác biệt giúp chúng ta luôn biết cảm thông, chia sẻ và giúp đỡ lẫn nhau.

3

Tôn trọng sự khác biệt giúp chúng ta có thể học hỏi được những điều tốt đẹp từ người khác.

4

Tôn trọng sự khác biệt sẽ gây khó khăn khi hoạt động nhóm.

2. Chọn cách ứng xử phù hợp với mỗi trường hợp và giải thích lí do

A

a Bạn em tự ti về ngoại hình của mình.

b Đoàn khách nước ngoài đến tham quan trường em.

c Ông bà em thường làm rơi vãi cơm khi ăn vì tuổi già, sức yếu.

d Em chuẩn bị cùng gia đình đi du lịch nước ngoài.

e Em về quê thăm họ hàng sau nhiều năm xa cách.

B

1 Cảm thông và hỗ trợ, giúp đỡ ông bà trong sinh hoạt.

2 Tìm hiểu về những phong tục, quy định riêng của đất nước mình đến.

3 Hoà đồng với những thói quen sinh hoạt của mọi người.

4 Lịch sự và tôn trọng ngôn ngữ, trang phục khác biệt của khách.

5 Động viên và giải thích cho bạn về giá trị của sự khác biệt.

3. Em đồng tình hay không đồng tình với việc làm nào sau đây? Vì sao?

a. Mỗi lần có khách từ quê lên thăm gia đình là Cốm lại trốn trong phòng, không muốn trò chuyện với họ vì cách nói chuyện không hợp.

b. Khi thấy người khuyết tật đi qua, Bin nhại lại động tác để trêu chọc.

c. Trong các cuộc tranh luận ở lớp, Tin thường chê bai các ý kiến không giống mình.

d. Na chăm chú lắng nghe người bạn nước ngoài chia sẻ về văn hoá của đất nước họ.

e. Hương thường chỉ hoà đồng với các bạn có sở thích và hoàn cảnh giống mình.

4. Xử lý tình huống

• *Tình huống 1:*

Lớp 5B có bạn Y Hên là người dân tộc Xơ-đăng mới chuyển đến. Bạn chưa quen ai nên rất ít nói. Thấy bạn mặc trang phục hằng ngày của dân tộc mình, một nhóm bạn trong lớp trêu chọc Y Hên.

Nếu chứng kiến tình huống đó, em sẽ ứng xử như thế nào?

• *Tình huống 2:*

Vào dịp Tết, gia đình Bin đi thăm họ hàng và dẫn theo chú cún con. Nhưng khi đến nhà bác Hai, bác không muốn cho cún con vào nhà vì bác bị dị ứng với lông thú.

Nếu là Bin, em sẽ ứng xử như thế nào?

• **Tình huống 3:**

Nhóm của Na đang lên kế hoạch thực hiện dự án sưu tầm và giới thiệu các danh nhân văn hoá thế giới của Việt Nam. Cô giáo phân công thêm bạn Lê – một học sinh mới chuyển trường vào nhóm của Na. Lê vẽ khá đẹp nhưng nhút nhát. Các bạn lo ngại Lê sẽ làm chậm kế hoạch của nhóm.

Nếu là Na, em sẽ ứng xử như thế nào?

• **Tình huống 4:**

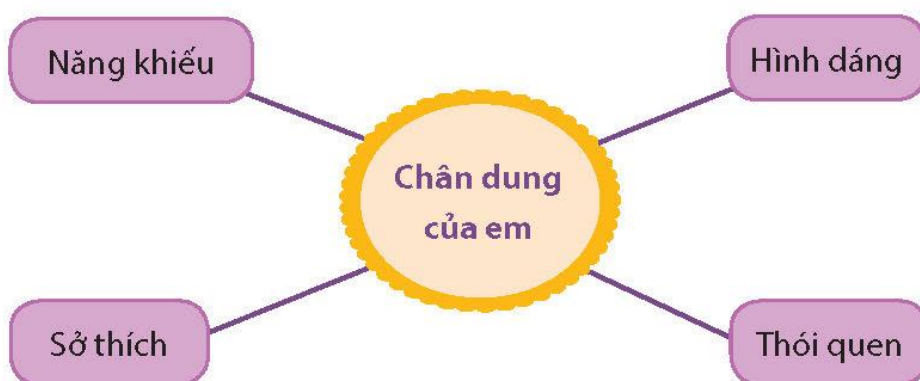
Cam bị ngã nên có một vết sẹo trên mặt. Kể từ ngày đó, Cam rất tự ti về ngoại hình của mình. Một hôm, đi học về, Cam chạy đến ôm chặt lấy chị Cốm, khóc nức nở và nói: “Bạn Ân không chơi với em và còn gọi em là vịt con xấu xí”.

– Em có đồng tình với việc làm của bạn Ân không? Vì sao?

– Nếu là Cốm, em sẽ động viên Cam như thế nào?

VẬN DỤNG

1. Vẽ chân dung của em và chia sẻ những điểm khác biệt (về hình dáng, thói quen, sở thích, năng khiếu,...) mà em muốn mọi người tôn trọng.

2. Thực hiện cách ứng xử thể hiện thái độ tôn trọng sự khác biệt của người khác và chia sẻ với các bạn về kết quả thực hiện được:

Cách ứng xử	Hoàn cảnh thực hiện	Kết quả thực hiện
1. Đặt mình vào vị trí của người khác khi xảy ra bất hoà.	Em bất đồng ý kiến khi thảo luận nhóm cùng bạn.	...
...	...	...

Tôn trọng sự khác biệt của người khác cũng là tôn trọng chính mình.

Chủ đề: VƯỢT QUA KHÓ KHĂN

Bài 4: EM NHẬN BIẾT KHÓ KHĂN TRONG HỌC TẬP VÀ CUỘC SỐNG

Mục tiêu

- Nhận biết được những khó khăn cần phải vượt qua trong học tập và trong cuộc sống.
- Kể được một số biểu hiện của vượt qua khó khăn.
- Biết vì sao phải vượt qua khó khăn.

Khởi động

Chia sẻ về những khó khăn em từng gặp trong học tập và cuộc sống.

Kiến tạo tri thức mới

1. Quan sát tranh và thực hiện yêu cầu

- Nêu những khó khăn cần phải vượt qua trong học tập và cuộc sống được thể hiện trong các tranh trên.
- Nêu thêm những khó khăn cần phải vượt qua trong học tập và cuộc sống.

2. Thảo luận về các biểu hiện vượt qua khó khăn trong học tập và cuộc sống

3. Đọc câu chuyện và trả lời câu hỏi

VƯỢT KHÓ TRONG HỌC TẬP

Nguyễn Thế Phong, học sinh lớp 4 Trường Tiểu học số 1 Xuân Trạch, huyện Bố Trạch, tỉnh Quảng Bình, sinh ra bị liệt tứ chi, thế nhưng nghị lực vượt lên nghịch cảnh của em đã làm lay động lòng người.

Trong giờ học, Thế Phong cúi đầu ngậm lấy bút, kê lên tay rồi dùng cằm đưa bút đi từng nét chữ. Sau hàng ngàn lần tập luyện cùng với tinh thần lạc quan, Phong đã khắc phục được khó khăn và viết chữ bằng cằm rất đẹp. Đáng nể hơn, Phong còn là một học sinh tiêu biểu trong lớp, đạt danh hiệu học sinh giỏi trong hai năm học liền.

Trong lớp học nhỏ bé giữa núi rừng Phong Nha, cậu bé Phong cứ thế miệt mài, dùng cảm nắn nốt từng con chữ. Từng con chữ được viết là từng nỗ lực để hiện thực hoá giấc mơ trở thành bác sĩ của Phong. Cậu bé không may mắn ấy, bằng sự quyết tâm của mình, lại trở thành niềm tự hào của bố mẹ.

(Theo Bá Cường, báo Thanh niên, 13/2/2023)

– Bạn Thế Phong đã vượt qua những khó khăn trong học tập và cuộc sống như thế nào?

– Theo em, vì sao phải vượt qua khó khăn trong học tập và cuộc sống?

Luyện tập

1. Nhận xét các ý kiến sau:

1

Khi gặp khó khăn, thử thách liền chán nản, buông xuôi.

2

Vượt khó trong học tập giúp bản thân tiến bộ hơn.

3

Vượt khó khăn giúp rèn luyện sự kiên trì, nhẫn nại.

4

Mỗi người đều có các khó khăn giống nhau trong học tập và cuộc sống.

5

Khó khăn do hoàn cảnh sống chứ không xuất phát từ bản thân.

6

Người có tinh thần vượt khó là người biết phấn đấu, vươn lên trong cuộc sống.

2. Em đồng tình hay không đồng tình với việc làm nào sau đây? Vì sao?

a. Khi khu phố bị mất điện, Na đã thắp nến để chuẩn bị cho buổi học ngày mai.

b. Trong giờ học Tiếng Việt, Bin chưa hiểu bài nhưng sợ bạn bè trêu chọc nên không dám hỏi cô giáo.

c. Tin thường hồi hộp khi thuyết trình trước đám đông nên đã luyện tập và chuẩn bị kĩ để thêm tự tin.

d. Cối nài tâm sự hay chia sẻ với người khác mỗi khi có chuyện buồn trong học tập và cuộc sống.

Vận dụng

1. Chia sẻ với bạn về những khó khăn trong học tập, cuộc sống mà em gặp phải và cách vượt qua các khó khăn này.

2. Suy tầm những câu ca dao, tục ngữ thể hiện tinh thần vượt qua khó khăn trong học tập và cuộc sống.

*Đương đầu với những khó khăn
Gian nan rèn luyện bản thân mỗi ngày
Chăm làm, chăm học hăng say
Vững lòng, bền chí, việc hay sẽ thành.*

Bài 5: EM VƯỢT QUA KHÓ KHĂN TRONG HỌC TẬP VÀ CUỘC SỐNG

Mục tiêu

- Biết vượt qua một số khó khăn của bản thân trong học tập và sinh hoạt.
- Quý trọng gương vượt khó trong học tập và cuộc sống.

Khởi động

Quan sát ảnh và chia sẻ cảm nghĩ của em

Con đường đến trường mùa mưa lũ của các bạn ở miền núi.

(Ảnh: Alăng Ngược, baoquangnam.vn, 30/9/2021)

Kiến tạo tri thức mới

1. Quan sát tranh và trả lời câu hỏi

– Các bạn đã vượt qua khó khăn của bản thân trong học tập và cuộc sống như thế nào?

– Em sẽ làm gì để vượt qua khó khăn trong học tập và cuộc sống? Nêu ví dụ.

2. Đọc các thông tin và thực hiện yêu cầu

Thông tin 1

Mạc Đĩnh Chi là con nhà nghèo, ngay từ nhỏ đã rất lanh lợi, thông minh. Trong khi bạn bè đồng trang lứa đi học, ông phải vào rừng kiếm củi. Vốn ham học, hằng ngày Mạc Đĩnh Chi luôn ghé đến lớp học của thầy đồ trong làng, đứng ngấp nghé ngoài cửa với bó củi sau lưng để học lỏm. Nhiều ngày, thầy đồ thấy tội nên đã cho Mạc Đĩnh Chi vào lớp ngồi cùng các bạn. Mạc Đĩnh Chi phải kiếm sống vào ban ngày và học vào buổi tối. Nhà nghèo không có đèn dầu để học, ông liền nghĩ ra cách bắt đom đóm bỏ vào vỏ trứng lấy ánh sáng làm đèn. Không có vở để viết, ông dùng lá để thay giấy và tập viết. Bằng nghị lực phi thường, Mạc Đĩnh Chi đã đỗ Trạng nguyên vào khoa thi năm Giáp Thìn (1304).

(Theo *Thần đồng nước Nam Mạc Đĩnh Chi*, NXB Giáo dục Việt Nam, Hà Nội, 2016)

Thông tin 2

Mồ côi cả cha lẫn mẹ từ nhỏ, lớn lên trong vòng tay của bác ruột, sống trong điều kiện vất vả, khó khăn nhưng Phạm Ngọc Tiểu Vy (sinh năm 2009, thôn Tân Phú, xã Bù Nho, huyện Phú Riềng, tỉnh Bình Phước) luôn ngoan hiền, học giỏi. Nhờ siêng năng, ham học, tích cực tham gia các phong trào của trường, lớp nên mùa hè năm 2018, Tiểu Vy là một trong 70 học sinh ưu tú có hoàn cảnh đặc biệt khó khăn được Chủ tịch nước gặp mặt tại Hà Nội. Khi được hỏi về ước mơ của mình, Vy chia sẻ: “Em tự hứa với mình sẽ cố gắng học thật giỏi, sau này trở thành cô giáo. Khi lớn lên em sẽ tích cực giúp đỡ những hoàn cảnh giống em”.

(Theo Cổng thông tin điện tử tỉnh Bình Phước, <https://binhphuoc.gov.vn>)

- Nêu cảm nghĩ của em về hai tấm gương vượt khó nói trên.
- Theo em, cần thể hiện thái độ như thế nào với những tấm gương vượt khó trong học tập và cuộc sống?

Luyện tập

1. Nhận xét các ý kiến sau:

1

Để vượt qua khó khăn, cần suy nghĩ lạc quan và có niềm tin vào cuộc sống.

2

Những tấm gương vượt qua khó khăn sẽ làm học sinh cảm thấy áp lực, thiếu tin tưởng vào bản thân.

3

Để vượt qua khó khăn trong học tập và cuộc sống, cần nỗ lực, kiên trì với những việc mình làm, phấn đấu đạt được mục tiêu đã đặt ra.

4

Những tấm gương vượt khó truyền tải và lan toả giá trị tích cực nên cần tôn trọng, yêu quý và nêu gương họ.

5

Mọi khó khăn trong học tập và cuộc sống đều có thể vượt qua nếu quyết tâm và tìm được cách giải quyết phù hợp.

6

Chúng ta cần khích lệ, động viên nhau để cùng vượt qua những khó khăn trong học tập và cuộc sống.

2. Bày tỏ ý kiến

• Trường hợp 1:

Sắp đến kiểm tra cuối học kì 1, Na và Cốm đều lo lắng nhưng cách giải quyết của hai bạn lại khác nhau. Na lên kế hoạch ôn bài và tâm sự với bạn để giải toả căng thẳng. Cốm thì chơi trò chơi điện tử, đọc truyện tranh.

– Em đồng ý với cách giải quyết khó khăn của bạn nào? Vì sao?

– Chia sẻ thêm với hai bạn một số cách để vượt qua sự lo lắng trong học tập hay trong cuộc sống.

• Trường hợp 2:

Dù hoàn cảnh gia đình khó khăn, Kiên vẫn vươn lên để đạt nhiều thành tích trong học tập và rèn luyện. Thế nhưng, một vài bạn trong lớp vẫn không muốn vui chơi và làm việc nhóm cùng Kiên.

- Nhận xét về thái độ của một vài bạn trong lớp với Kiên.
- Nếu là bạn cùng lớp với Kiên, em sẽ làm gì?

3. Xử lý tình huống

• Tình huống 1:

Tin nghĩ mãi nhưng vẫn chưa hoàn thành bài luyện tập mà cô hướng dẫn. Nếu là Tin, em sẽ làm gì?

• Tình huống 2:

Bố mẹ phải đi công tác xa nhà một tháng nên Cốm sang ở với ông bà.

- Theo em, Cốm sẽ gặp những khó khăn gì?
- Nếu là Cốm, em sẽ vượt qua những khó khăn đó như thế nào?

• Tình huống 3:

Bin bị ốm nên phải nghỉ học nhiều ngày. Khi đi học lại, Bin cảm thấy khó khăn vì không theo kịp bài trên lớp.

Nếu là Bin, em sẽ làm gì?

Vận dụng

1. Chia sẻ về các tấm gương vượt khó trong học tập, trong cuộc sống mà em biết và rút ra bài học cho bản thân.

2. Lập kế hoạch khắc phục những khó khăn trong học tập, trong cuộc sống của em và thực hiện kế hoạch đó.

Các khó khăn	Cách vượt qua khó khăn	Thời gian thực hiện	Người hỗ trợ (nếu cần)	Kết quả thực hiện
Thiếu tự tin khi thuyết trình	Luyện tập thường xuyên và lắng nghe góp ý	Chủ nhật hằng tuần	Thầy cô, bố mẹ, bạn bè	...
...	...	...	...	...

Lửa thử vàng, gian nan thử sức.
(Tục ngữ)

Chủ đề: BẢO VỆ CÁI ĐÚNG, CÁI TỐT

Bài 6: EM BẢO VỆ CÁI ĐÚNG, CÁI TỐT

Mục tiêu

- Nhận biết được cái đúng, cái tốt cần bảo vệ.
- Biết vì sao phải bảo vệ cái đúng, cái tốt.
- Biết một số cách đơn giản để bảo vệ cái đúng, cái tốt.
- Mạnh dạn bảo vệ cái đúng, cái tốt.

Khởi động

Nghe/hát theo bài hát *Nói lời hay, làm việc tốt* (Sáng tác: Mai Trâm) và trả lời câu hỏi

Trong bài hát có những việc đúng và tốt nào mà học sinh cần thực hiện?

Kiến tạo tri thức mới

1. Quan sát tranh và nêu những cái đúng, cái tốt cần bảo vệ

Kể thêm những cái đúng, cái tốt khác cần bảo vệ.

2. Đọc câu chuyện và trả lời câu hỏi

MỘT NHÀ THƠ CHÂN CHÍNH

Ngày xưa, ở vương quốc Đa-ghét-xtan (Dagestan) có một ông vua nổi tiếng bạo ngược. Dưới triều đại ông ta, nhân dân hết sức lầm than. Thế rồi khắp nơi nơi bỗng truyền đi một bài hát thống thiết, lên án thói hống hách, bạo tàn của nhà vua và phơi bày nỗi thống khổ của nhân dân.

Rồi một ngày, bài hát lọt đến tai vua. Vị vua ra lệnh tìm cho được tác giả bài hát để xử tội. Truy tìm không ra, vị vua ra lệnh tổng giam tất cả nhà thơ và nghệ nhân hát rong cả nước. Sau đó, nhà vua ra lệnh họ phải hát cho vua nghe một bài hát do chính mình sáng tác ca ngợi nhà vua. Tất cả đều cố gắng hoàn thành, riêng có ba nhà thơ kiên quyết im lặng không chịu hát. Họ bị tổng giam vào ngục.

Ba tháng sau, vị vua giải ba người ra và cho thêm cơ hội. Một trong ba nhà thơ đã hát ca ngợi vị vua, thế là được thả ra.

Giàn hoả thiêu xuất hiện, một trong hai nhà thơ còn lại cất tiếng hát. Riêng người cuối cùng vẫn im lặng. Vị vua ra lệnh: “Trói hắn và thiêu chết!”

Cuối cùng, nhà thơ cũng cất vang tiếng hát. Đó là lời hát phơi bày sự thật về nỗi thống khổ của người dân, phê phán thói xấu của nhà vua,... Tiếng hát vang lên, cả hoàng cung rung động cùng với ngọn lửa bùng bùng bốc cháy như giận dữ. Nhà vua bất ngờ thét lên: “Dập tắt lửa! Ta không thể mất nhà thơ chân chính độc nhất của đất nước này!”

(Theo *Tiếng Việt 4*, tập một, NXB Giáo dục Việt Nam, Hà Nội, 2020)

– Nhà thơ cuối cùng trong câu chuyện đã bảo vệ cái đúng, cái tốt như thế nào? Hành động đó đã mang lại điều gì?

– Nêu ý nghĩa của việc bảo vệ cái đúng, cái tốt đối với mỗi cá nhân và xã hội.

3. Quan sát tranh và nêu cách các bạn trong tranh đã bảo vệ cái đúng, cái tốt

cái tốt

Kể thêm các cách khác để bảo vệ cái đúng, cái tốt.

Luyện tập

1. Nhận xét các ý kiến sau:

1
Học sinh còn nhỏ tuổi nên không thể bảo vệ được cái đúng, cái tốt ở xung quanh.

2
Bảo vệ cái đúng, cái tốt là ủng hộ, bênh vực thái độ, việc làm phù hợp với chuẩn mực đạo đức và pháp luật.

3
Bảo vệ cái đúng, cái tốt sẽ góp phần giúp xã hội thêm an toàn, công bằng và tốt đẹp.

4
Để không a dua theo cái xấu, chúng ta nên tránh tham gia những việc không liên quan đến mình.

5
Nhắc nhở bạn thực hiện đầy đủ nội quy trường, lớp cũng là bảo vệ cái đúng, cái tốt.

6
Để bảo vệ cái đúng, cái tốt, ta cần tôn trọng và bảo vệ sự thật.

2. Em đồng tình hay không đồng tình với lời nói, việc làm nào sau đây?

Vì sao?

a. Tình cờ gặp thầy giáo ở nhà sách, Cốm lễ phép khoanh tay chào thầy. Em Cam nhìn thấy cũng khoanh tay chào giống chị.

b. Thấy Tin cùng anh chị mình thường xuyên tham gia hoạt động thiện nguyện cuối tuần, Cốm phản đối vì cho rằng sẽ mất nhiều thời gian.

c. Khi nhân viên quầy bán hàng đưa nhầm tiền thừa cho anh mình, Bin nhìn thấy nhưng không nhắc anh gửi trả lại.

d. Thấy bạn định đạp xe vượt đèn đỏ vì đường vắng, Na liền ngăn cản.

3. Chọn cách ứng xử phù hợp với mỗi trường hợp và giải thích lí do

A

a Bạn em làm việc tốt nhưng bị một nhóm bạn khác hiểu lầm và nói xấu.

b Em chứng kiến bạn vứt rác bừa bãi.

c Em nhìn thấy một bạn nhỏ đang ném đá vào đoàn tàu.

d Bạn em trả lại tiền cho người đánh rơi và được nhà trường tuyên dương.

e Em nghe thấy em gái nói dối bố mẹ.

B

1 Có ý kiến với bạn vứt rác.

2 Chúc mừng và ủng hộ việc làm của bạn.

3 Bảo vệ, bênh vực bạn và giải thích cho nhóm bạn kia hiểu.

4 Khuyên em gái nhận lỗi với bố mẹ và sửa lỗi.

5 Lập tức nhắc nhở bạn nhỏ không được làm như vậy.

Theo em, còn có thể bảo vệ cái đúng, cái tốt bằng những lời nói, việc làm nào khác trong từng trường hợp trên?

4. Xử lý tình huống

- *Tình huống 1:*

Trên đường đi học về, Cốm bị một nhóm bạn bắt nạt. Thấy Tin chạy đến, nhóm bạn đó cảnh cáo: “Nếu không muốn bị ăn đòn thì không được kể với ai!”.
Nếu là Tin, em sẽ làm gì?

- *Tình huống 2:*

Hưng là học sinh siêng năng, có thành tích tốt trong học tập, rèn luyện và hoạt động phong trào. Trong giờ học, Hưng thường hăng hái phát biểu xây dựng bài nhưng một số bạn lại cho rằng Hưng thích thể hiện. Hưng tâm sự với Bin: “Mình rất buồn vì các bạn nói mình như thế”.
Nếu là Bin, em sẽ làm gì để giúp đỡ Hưng?

Vận dụng

1. Chia sẻ với các bạn về những việc em đã làm để bảo vệ cái đúng, cái tốt.
2. Sưu tầm câu chuyện về các nhân vật, tấm gương dũng cảm bảo vệ cái đúng, cái tốt và rút ra bài học cho bản thân.
3. Ghi lại một số điều chưa đúng, chưa tốt và thảo luận với các bạn về các biện pháp để cùng nhau bảo vệ cái đúng, cái tốt.

*Những điều đúng, tốt xung quanh
Làm cho cuộc sống an lành, văn minh
Việc hay, em hãy đồng tình
Thấy việc sai trái, chúng mình không theo!*

Chủ đề: BẢO VỆ MÔI TRƯỜNG SỐNG

Bài 7: MÔI TRƯỜNG SỐNG QUANH EM

Mục tiêu

- Nêu được các loại môi trường sống.
- Biết vì sao phải bảo vệ môi trường sống.

Khởi động

Nghe/hát bài hát *Em vẽ môi trường màu xanh* (Nhạc và lời: Giáng Tiên) và thực hiện yêu cầu

- Kể các chi tiết về môi trường màu xanh được thể hiện trong bài hát.
- Nêu các loại môi trường sống mà em biết.

Kiến tạo tri thức mới

1. Quan sát tranh và thực hiện yêu cầu

Nêu tên các môi trường sống của sinh vật.

2. Đọc thư và trả lời câu hỏi

THƯ GỬI NGƯỜI LÍNH CỨU HOẢ

Chú lính cứu hoả Ô-xtrây-li-a (Australia) kính mến!

Hình ảnh chú tận tình cho gấu koala uống nước thực sự gây ấn tượng với nhiều người, trong đó có cháu. Là người trực tiếp tham gia chữa cháy, chắc hẳn chú rõ nhất hậu quả mà trận cháy rừng vừa qua ở Ô-xtrây-li-a gây ra: hàng chục triệu héc ta rừng bị thiêu rụi, hàng nghìn ngôi nhà bị phá huỷ, khoảng một tỉ cá thể động vật chết, một vài loài quý hiếm có nguy cơ tuyệt chủng và đau lòng nhất là hơn 30 người thiệt mạng.

Thật đáng e ngại khi thời gian gần đây những vụ cháy rừng lớn còn có chiều hướng gia tăng, mà tiêu biểu là thảm họa cháy rừng nhiệt đới A-ma-zôn (Amazon) vào năm 2019. Ở Việt Nam, trong năm qua cũng có những vụ cháy rừng lớn làm tiêu tốn không biết bao nhiêu sức người, sức của.

Những mùa nắng nóng kéo dài bất thường, xuất phát từ biến đổi khí hậu do ô nhiễm môi trường là một trong các nguyên nhân lớn dẫn đến cháy rừng. Những thảm họa thiên nhiên vừa qua chính là hồi chuông cảnh tỉnh để mọi người quan tâm hơn đến việc bảo vệ môi trường. Bảo vệ môi trường là bảo vệ sự sống của con người và những sinh vật trên Trái Đất, hạn chế được tình trạng ô nhiễm môi trường và biến đổi khí hậu.

Xin chúc những người lính cứu hoả không còn phải đối mặt với những cuộc chiến không cân sức với thần lửa như vừa qua.

Cháu chào chú ạ!

(Theo bài viết mẫu, Cuộc thi viết thư quốc tế UPU năm 2020,
Bộ Thông tin và Truyền thông)

- Nguyên nhân dẫn đến cháy rừng được nhắc đến trong thư là gì?
- Cháy rừng dẫn đến những hậu quả gì?
- Theo em, vì sao phải bảo vệ môi trường sống?

Luyện tập

1. Nhận xét các ý kiến sau:

①

Bảo vệ môi trường là quyền, nghĩa vụ và trách nhiệm của mọi cơ quan, tổ chức, cộng đồng dân cư, hộ gia đình và cá nhân.

②

Bảo vệ môi trường sống chỉ có ý nghĩa đối với sự phát triển kinh tế của đất nước.

③

Bảo vệ môi trường là điều kiện trước tiên, nền tảng, là yếu tố trung tâm cho phát triển kinh tế – xã hội bền vững.

④

Bảo vệ môi trường gắn kết hài hoà với an sinh xã hội, quyền trẻ em, bình đẳng giới, bảo đảm quyền mọi người được sống trong môi trường trong lành.

2. Xác định loại môi trường sống trong các trường hợp sau đây:

a. Môi trường sống của con người, chó, mèo, trâu, bò, chim chóc, cây cối.

b. Môi trường sống của các loài giun đất, mối, kiến.

c. Môi trường sống của các loài san hô, sò, ốc, động vật giáp xác.

d. Môi trường sống của các loài nấm kí sinh, kí sinh trùng.

3. Xử lý tình huống

• Tình huống 1:

Giờ ra chơi, Bin đọc được câu nói của nhà sử học Tô-mát Phu-lơ (Thomas Fuller) nên khoe với Tin: “Mình vừa đọc được câu danh ngôn: *Chúng ta chẳng bao giờ hiểu hết được giá trị của nguồn nước cho đến khi những cái giếng cạn khô*”. Tin thắc mắc: “Mình chưa hiểu rõ câu nói này. Bin giải thích cho mình nhé!”

Nếu là Bin, em sẽ giải thích với Tin như thế nào?

• Tình huống 2:

Na cho rằng môi trường trong lành không chỉ cung cấp cho chúng ta sự sống mà còn mang đến sức khỏe và hạnh phúc. Cốm không hoàn toàn đồng tình với ý kiến này.

Nếu là Na, em sẽ giải thích với Cốm như thế nào?

Vận dụng

Điều tra thực trạng môi trường sống ở địa phương em và nêu lí do phải bảo vệ môi trường sống đó.

Đất, nước, không khí,... xung quanh
Là môi trường sống trong lành gần xa
Giúp cho tất cả chúng ta
Khỏe mạnh, hạnh phúc, nhà nhà yên vui.

Bài 8: EM BẢO VỆ MÔI TRƯỜNG

Mục tiêu

- Biết bảo vệ môi trường sống ở nhà, ở trường, ở nơi công cộng bằng những việc làm cụ thể phù hợp với khả năng.
- Không đồng tình với những hành vi gây ô nhiễm môi trường; nhắc nhở người thân, bạn bè bảo vệ môi trường sống.

Khởi động

Nghe và vận động theo bài hát *Điều đó tùy thuộc hành động của bạn* (Nhạc và lời: Vũ Kim Dung)

- Theo em, bài hát trên truyền tải thông điệp gì?
- Em đã làm gì để góp phần bảo vệ môi trường?

Kiến tạo tri thức mới

1. Đọc thông tin và trả lời câu hỏi

Thông tin 1

Giờ Trái Đất là một sáng kiến do Quỹ Quốc tế Bảo vệ Thiên nhiên khởi xướng nhằm nâng cao ý thức của cộng đồng về tiết kiệm năng lượng, bảo vệ môi trường, ứng phó với biến đổi khí hậu trên toàn thế giới. Việt Nam chính thức tham gia Giờ Trái Đất từ năm 2009 với khẩu hiệu *Tắt đèn bật tương lai*. Chiến dịch Giờ Trái Đất khuyến khích các hộ gia đình và cơ sở kinh doanh tắt các thiết bị điện không ảnh hưởng đến sinh hoạt trong 60 phút, từ 20 giờ 30 đến 21 giờ 30 ngày thứ Bảy cuối cùng của tháng Ba hằng năm. Mỗi năm, Giờ Trái Đất lại đưa ra một thông điệp khác nhau, song cùng chung một ý nghĩa là bảo vệ và gìn giữ Trái Đất xanh hơn. Năm 2023, chiến dịch Giờ Trái Đất tại Việt Nam đánh dấu hành trình 15 năm kết nối và lan tỏa. Theo thông tin từ Tập đoàn Điện lực Việt Nam, sau 60 phút tắt đèn hưởng ứng Giờ Trái Đất, cả nước đã tiết kiệm được sản lượng điện tương đương số tiền khoảng 555,6 triệu đồng.

(Theo Báo điện tử Đảng Cộng sản Việt Nam, 2023^(*))

(*) <https://dangcongsan.vn/kinh-te/gio-trai-dat-2023-ca-nuoc-tiet-kiem-duoc-298000-kwh-dien-634313.html>

Thông tin 2

Ngày Trái Đất là ngày vận động mọi người nâng cao nhận thức và hành động nhằm bảo vệ giá trị của môi trường sống. Ngày Trái Đất được đề xuất lần đầu ở Mỹ năm 1970, năm 2009 đã được Liên hợp quốc công nhận, tổ chức vào ngày 22 tháng 4 hằng năm, nhằm khuyến khích các phong trào hoạt động bảo vệ môi trường trên toàn thế giới, ngăn chặn các thảm họa đang xảy ra thường xuyên hơn do biến đổi khí hậu và tàn phá môi trường. Các hoạt động thường được tổ chức trong Ngày Trái Đất như tuyên truyền mọi người bảo vệ môi trường sống, trồng cây xanh, thu gom rác thải,... Hiện nay, Ngày Trái Đất không chỉ là một sự kiện quốc gia mà đã trở thành sự kiện toàn cầu, diễn ra không chỉ trong một ngày, mà cả tuần.

(Theo Tạp chí Kinh tế Môi trường, 2022^(*))

- Ý nghĩa của Giờ Trái Đất, Ngày Trái Đất là gì?
- Em có thể hưởng ứng Giờ Trái Đất và Ngày Trái Đất bằng những việc làm nào?

Chân trời sáng tạo

2. Quan sát tranh và thực hiện yêu cầu

^(*)<https://kinhtemoitruong.vn/ngay-trai-dat-la-gi-nguon-goc-va-y-nghia-cua-ngay-trai-dat-224-64985.html>

- Nêu những việc làm bảo vệ môi trường sống thể hiện qua các tranh trên.
- Kể thêm một số việc làm cụ thể khác để bảo vệ môi trường sống ở nhà, ở trường, ở nơi công cộng phù hợp với em.

Luyện tập

1. Nhận xét các ý kiến sau:

1. Sử dụng năng lượng mặt trời là hành vi bảo vệ môi trường sống quanh em.

2. Không săn bắt, buôn bán trái phép động vật hoang dã cũng là cách để bảo vệ môi trường sống.

3. Đổ nước bẩn ra vỉa hè không làm ô nhiễm môi trường vì nước sẽ bốc hơi đi.

4. Mang theo bình nước khi đi học để giảm việc mua và thải chai nhựa ra môi trường.

2. Đọc các trường hợp và thực hiện yêu cầu

- Bác của Tin thường xuyên phun thuốc hoá học để ngừa sâu bọ hại vườn rau.
- Gia đình Cốm ưu tiên đi bộ hoặc đi xe đạp nếu di chuyển gần.
- Bin vứt bao ni lông, chai lọ xuống biển khi đi cắm trại cùng lớp.
- Na có thói quen tái sử dụng các đồ dùng như tập vở cũ còn dư trang trắng để làm giấy nháp.

- Nhân vật nào trong trường hợp trên biết bảo vệ môi trường sống? Vì sao?
- Em sẽ nhắc nhở những người chưa biết bảo vệ môi trường sống như thế nào?

3. Xử lý tình huống

- **Tình huống 1:**

Cốm muốn mua đèn học mới thay cho đèn học đã hỏng. Chủ cửa hàng giới thiệu một loại đèn giá rẻ nhưng tốn điện và một loại đèn giá cao hơn một chút nhưng ít tốn điện hơn. Cốm khá phân vân giữa hai loại đèn học này.
Nếu là Cốm, em sẽ làm gì? Vì sao?

- **Tình huống 2:**

Nhìn thấy em gái bỏ vỏ táo vào thùng rác tái chế, Tin hỏi: "Sao em không phân loại rác?". Em Tin trả lời: "Cũng là rác thôi mà".
Nếu là Tin, em sẽ làm gì? Vì sao?

Vận dụng

1. Chia sẻ với các bạn những việc em đã làm để góp phần bảo vệ môi trường sống ở nhà, ở trường, ở nơi công cộng.
2. Nhắc nhở người thân, bạn bè bảo vệ môi trường sống.
3. Thực hành phân loại rác thải ở nhà, ở trường, ở nơi công cộng theo hướng dẫn trong tranh và trình bày kết quả thực hiện.

Vì tương lai Trái Đất xanh
Giữ môi trường sống trong lành, bạn ơi!

Chủ đề: LẬP KẾ HOẠCH CÁ NHÂN

Bài 9: EM LẬP KẾ HOẠCH CÁ NHÂN

Mục tiêu

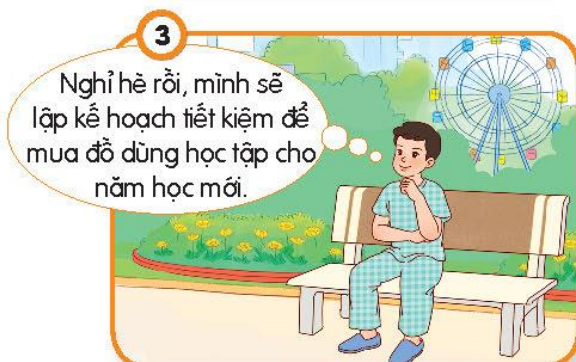
- Nêu được các loại kế hoạch cá nhân.
- Biết vì sao phải lập kế hoạch cá nhân.
- Biết cách lập kế hoạch cá nhân và lập được kế hoạch cá nhân để thực hiện các công việc của bản thân trong học tập và cuộc sống.

Khởi động

Chia sẻ về ước mơ của em và cách em thực hiện ước mơ đó.

Kiến tạo tri thức mới

1. Quan sát tranh và nêu các loại kế hoạch cá nhân

Kể thêm những loại kế hoạch cá nhân khác.

2. Đọc câu chuyện và trả lời câu hỏi

BÁC TẬP CHO CHÚNG TÔI CÓ KẾ HOẠCH LAO ĐỘNG

Hồi ở Pác Bó, sáng ra Bác Hồ thường bố trí công việc cho chúng tôi làm. Ai không có việc thì được Bác tìm việc cho. Ai đã sắp xếp được công việc trong ngày, Bác thấy vui dù việc làm rất nhỏ. Bác thường hỏi từng người:

- Hôm nay chú định làm gì?
- Thưa Bác, vá áo ạ!
- Được. Còn chú kia?
- Thưa Bác, nghiên cứu tài liệu ạ!
- Được. Còn chú này chưa có việc gì à? Sách này hay đấy, chú đọc đi!

Tôi cũng như các anh em khác thường được Bác chăm lo như vậy. Đặc biệt là khi chúng tôi nghiên cứu tài liệu, Bác thường hướng dẫn rất chu đáo, giúp chúng tôi quen dần vào nền nếp. Đối với anh chị em phục vụ, Bác cũng ân cần chỉ bảo. Tôi nhớ có lần Bác nói với chị Trương người Cao Bằng:

– Nấu cơm rửa bát cũng phải có trật tự, có kế hoạch cụ thể. Trước khi nấu cơm phải kiểm củi rồi mới đổ gạo vào nồi vo, rồi nhóm lửa và chạy đi lấy lá đơm cơm cạn đáy vào. Chứ vo gạo rồi mới chạy đi kiểm củi thì thật là vô lí.

Bác thường nhắc cán bộ phải luôn làm việc đúng giờ và không nên lãng phí thời gian. Việc nhắc nhở thường xuyên của Bác rèn luyện cho mọi người thói quen sắp xếp công việc hằng ngày, làm việc có kế hoạch, tránh sự tùy tiện và nhất là tránh nhàn rỗi.

(Theo 120 câu chuyện về Chủ tịch Hồ Chí Minh, NXB Thanh niên, 2010)

– Trong câu chuyện trên, Bác thường nhắc nhở anh chị phục vụ và cán bộ điều gì?

– Lời nhắc nhở của Bác mang ý nghĩa như thế nào?

– Theo em, vì sao phải lập và thực hiện kế hoạch cá nhân?

3. Đọc đoạn hội thoại và trả lời câu hỏi

Trong lúc học về cách xây dựng kế hoạch cá nhân, Na, Cốm, Tin và Bin thảo luận rất sôi nổi. Na mở đầu:

– Việc đầu tiên của lập kế hoạch là phải xác định rõ mục tiêu và các mốc thời gian hoàn thành.

Cốm tiếp lời:

– Sau đó, phải xác định việc cần làm để đạt được mục tiêu và sắp xếp thứ tự ưu tiên các việc đó.

Tin nêu thêm ý kiến:

– Tiếp theo, chúng ta cần xác định các biện pháp cho từng việc làm. Đôi khi, cần xác định người hỗ trợ, giúp đỡ.

Bin chia sẻ:

– Trong quá trình thực hiện, chúng ta có thể đánh giá, điều chỉnh lại kế hoạch và cần có thêm biện pháp dự phòng.

– Từ ý kiến của các bạn, việc lập kế hoạch cá nhân cần thực hiện theo các bước nào?

– Khi lập kế hoạch cá nhân, em cần lưu ý điều gì?

Luyện tập

1. Nhận xét các ý kiến sau:

1

Làm việc theo kế hoạch giúp tiết kiệm thời gian, công sức và tiền bạc của bản thân.

2

Với học sinh, chỉ có việc học tập mới cần lập kế hoạch.

3

Đôi khi phải biết thay đổi kế hoạch để phù hợp với hoàn cảnh đột xuất.

4

Làm việc theo kế hoạch là cứng nhắc và mất đi tính sáng tạo.

5

Kế hoạch cá nhân có thể chia làm các loại: kế hoạch ngắn hạn, kế hoạch trung hạn và kế hoạch dài hạn.

6

Việc thực hiện kế hoạch cá nhân cũng cần sự hỗ trợ của người lớn.

2. Em đồng tình hay không đồng tình với việc làm nào của các bạn sau đây? Vì sao?

a. Cứ chờ đến lúc gần kiểm tra định kì thì Bin mới lập kế hoạch ôn tập.

b. Khi lập kế hoạch, Tin đã xác định các mục tiêu quá sức của mình để có động lực phấn đấu tốt hơn.

c. Sau khi lập kế hoạch, Cốm chờ đến khi có hứng thú mới thực hiện.

d. Trong bản kế hoạch của Tin, việc nào thích làm thì được ưu tiên hơn.

e. Khi không thực hiện được kế hoạch, Na xem lại nguyên nhân và tìm cách khắc phục.

3. Sắp xếp các nội dung sau theo trình tự các bước lập kế hoạch cá nhân:

- Liệt kê các việc cần thực hiện.
- Sắp xếp thứ tự ưu tiên cho các việc.
- Xác định mục tiêu.
- Đề ra các biện pháp cụ thể.
- Xác định thời gian hoàn thành.
- Đánh giá và điều chỉnh kế hoạch.

4. Xử lý tình huống

• Tình huống 1:

Na luôn xây dựng kế hoạch cá nhân hằng tuần chi tiết và nghiêm túc thực hiện. Khi kiểm tra và phát hiện mình chưa thực hiện đúng kế hoạch đã đề ra, Na tìm cách điều chỉnh sao cho hợp lí. Thế nhưng, em gái Na luôn làm việc không theo kế hoạch. Na góp ý thì em Na nói: "Việc khó mới cần kế hoạch, còn việc hằng ngày không cần".

Nếu là Na, em sẽ giải thích như thế nào để em gái thấy được lợi ích của việc lập và thực hiện kế hoạch cá nhân?

• Tình huống 2:

Cố, Na, Bin và Tin cùng nhau lập kế hoạch tập luyện tiết mục văn nghệ chào mừng ngày Nhà giáo Việt Nam. Ban đầu, cả nhóm tập rất chăm chỉ nhưng sau một tuần, Bin tỏ ra chán nản, thường xuyên đi muộn trong các buổi tập khiến kế hoạch của nhóm có nguy cơ không thực hiện được.

Nếu là thành viên của nhóm, em sẽ làm gì?

• **Tình huống 3:**

Chiều thứ Bảy được nghỉ học, Bin sang nhà Tin để rủ Tin đi đá bóng. Sang đến nơi, thấy Tin đang đọc sách, Bin trêu: "Cậu muốn trở thành một sách à? Học cả tuần rồi, thứ Bảy phải nghỉ ngơi, thư giãn chứ?". Tin ôn tồn bảo: "Trong kế hoạch của mình, chiều nay là giờ tự học, học xong mình mới đi chơi". Bin cố gắng thuyết phục bạn đi đá bóng nhưng Tin vẫn kiên quyết từ chối. Cuối cùng, Bin giận dỗi bỏ về.

Nếu là Bin, em sẽ làm gì?

Vận dụng

1. Chọn một trong những việc sau và lập kế hoạch thực hiện:

- Tiết kiệm tiền để mua đồ dùng học tập cho năm học mới.
- Học tập để cải thiện một môn học chưa có nhiều tiến bộ.
- Học một môn năng khiếu yêu thích (bóng đá, võ thuật, chơi đàn,...).
- Tổ chức chúc mừng nhân dịp đặc biệt của người thân, bạn bè, thầy cô giáo.

2. Thực hiện theo kế hoạch cá nhân đã lập và chia sẻ với các bạn về kết quả đạt được. Sau đó, đánh giá và điều chỉnh trước khi xây dựng kế hoạch cá nhân cho giai đoạn kế tiếp.

Bốn bước dẫn tới thành tựu: lên kế hoạch có mục đích; chuẩn bị chuyên tâm; tiến hành tích cực; theo đuổi bền bỉ.

Uy-li-am Ác-tơ Oa (William Arthur Ward)

Chủ đề: PHÒNG, TRÁNH XÂM HẠI

Bài 10: EM NHẬN DIỆN BIỂU HIỆN XÂM HẠI

Mục tiêu

- Nêu được một số biểu hiện xâm hại.
- Biết vì sao phải phòng, tránh xâm hại.

Khởi động

Cùng đọc, vận động theo bài về *Nhắc bé* và trả lời câu hỏi

Nghe về nghe về

Hành vi xâm phạm

Nghe về bảo vệ

Xấu xa vô cùng

Vùng riêng cơ thể

Tất cả chúng mình

Bé nhớ giữ gìn

Cùng nhau bảo vệ

Đừng để ai nhìn

Bảo vệ ấy là bảo vệ.

Hay là đừng chạm

(Khuyết danh)

Biểu hiện xâm hại nào được nhắc đến trong bài về?

Kiến tạo tri thức mới

1. Quan sát tranh và thực hiện yêu cầu

- Nêu các biểu hiện xâm hại.
- Kể thêm một số biểu hiện xâm hại mà em biết.

2. Đọc thông tin và trả lời câu hỏi

XÂM HẠI TRẺ EM

Xâm hại trẻ em là một hành vi đặc biệt nguy hiểm bởi lẽ trẻ em trong bất kì xã hội nào cũng là nhóm dễ bị tổn thương nhất và cần được bảo vệ.

Các nạn nhân bị xâm hại sẽ chịu ảnh hưởng kéo dài suốt cuộc đời. Các vụ xâm hại thân thể nghiêm trọng có thể dẫn đến khuyết tật, tử vong.

Hậu quả của xâm hại trẻ em không thể đánh giá, không thể kiểm soát bởi đó là những hậu quả sâu sắc và tiềm ẩn nguy cơ bùng phát những đau đớn, hàng loạt cảm xúc tiêu cực và sự ứng xử có nguy cơ lệch chuẩn của bản thân trẻ em từng bị xâm hại.

(Theo Bộ Giáo dục và Đào tạo, *Chương trình Khoa học và công nghệ cấp quốc gia về khoa học giáo dục, 2020*^(*))

Những trẻ em bị xâm hại thường bị tổn hại nghiêm trọng về sức khỏe, tâm lí, thậm chí thiệt mạng, gây đau đớn không chỉ cho nạn nhân mà còn cả gia đình và xã hội.

(Theo *Tạp chí điện tử Luật sư Việt Nam, 2021*^(**))

- Xâm hại trẻ em gây ra những tác hại gì?
- Kể thêm tác hại của xâm hại trẻ em.
- Theo em, vì sao phải phòng, tránh xâm hại?

^(*) <http://chuongtrinhkhgd.moet.gov.vn/tintuc-sukien/Pages/tin-tuc.aspx?ItemID=4716>

^(**) <https://svn.vn/bao-hanh-xam-hai-tinh-duc-tre-em-tai-viet-nam-thuc-trang-nguyen-nhan-va-giai-phap1614095658.html>

Luyện tập

1. Em đồng tình hay không đồng tình với ý kiến nào sau đây? Vì sao?

1

Xâm hại trẻ em để lại những tổn thương thể chất và tinh thần nặng nề.

2

Bỏ mặc trẻ em không phải là biểu hiện xâm hại.

3

Phòng, tránh xâm hại tạo điều kiện cho trẻ em phát triển lành mạnh, hạnh phúc.

4

Phòng, tránh xâm hại trẻ em không phải là thực hiện quyền trẻ em.

2. Trường hợp nào sau đây bị xâm hại? Chỉ ra các biểu hiện của xâm hại.

a. Trong rạp chiếu phim, một người ngồi cạnh đặt tay lên đùi và áp sát cơ thể vào Na.

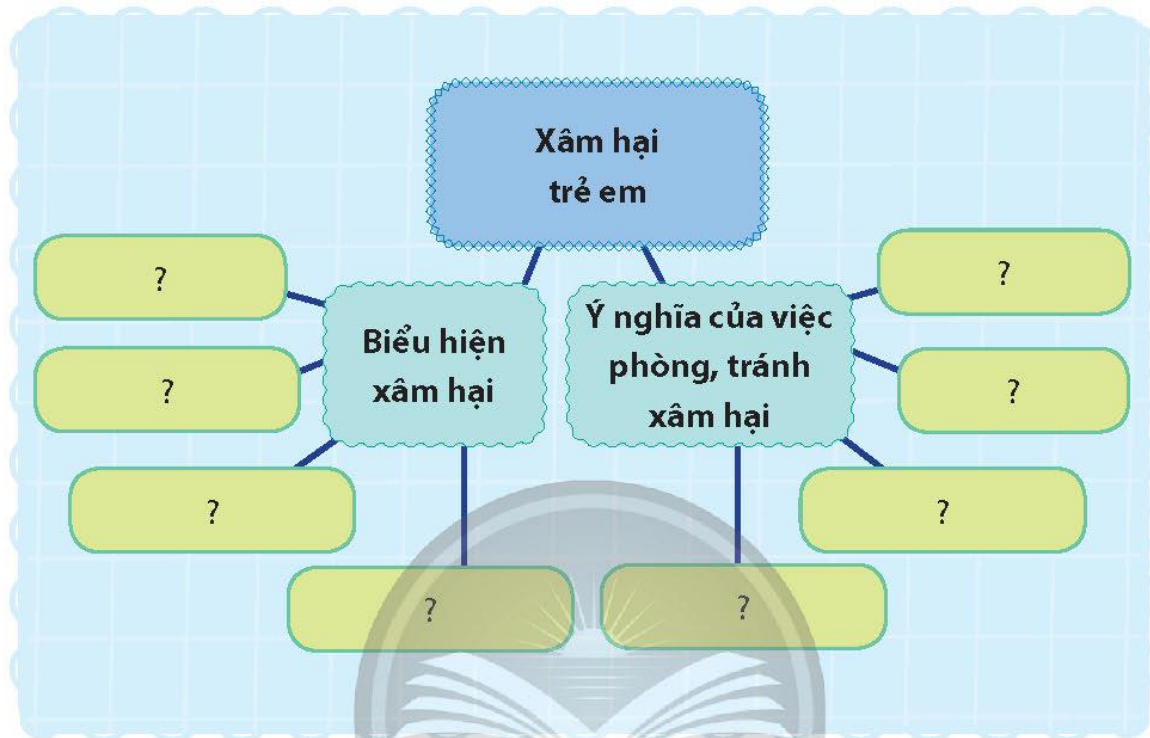
b. Tin thường bị anh hàng xóm dọa nạt.

c. Bố mẹ và người thân vui mừng ôm chầm lấy Cốm để chúc mừng em vừa đoạt giải cuộc thi múa ở trường.

d. Bin bị người lạ lấy ảnh cá nhân của mình chỉnh sửa và bêu xấu ở nhiều trang mạng xã hội.

e. Tin muốn bố mẹ dành một ít thời gian mỗi ngày để trò chuyện cùng mình nhưng không ai quan tâm đến mong muốn này.

3. Lập sơ đồ tư duy về biểu hiện xâm hại và ý nghĩa của việc phòng, tránh xâm hại.

Vận dụng

Chân trời sáng tạo

1. Chia sẻ với bạn bè, người thân về các biểu hiện xâm hại và ý nghĩa của việc phòng, tránh xâm hại.
2. Nhắc nhở bạn bè, người thân về các biểu hiện của xâm hại.

Xâm hại thể chất, tinh thần
 Có những biểu hiện em cần nhận ra
 Dù người quen – lạ, gần – xa
 Chủ động phòng tránh, chúng ta an toàn.

Bài 11: EM CHỦ ĐỘNG PHÒNG, TRÁNH XÂM HẠI

Mục tiêu

- Nêu được một số quy định cơ bản của pháp luật về phòng, tránh xâm hại trẻ em.
- Thực hiện được một số kĩ năng để phòng, tránh xâm hại.

Khởi động

Nghe, vận động theo bài hát *Năm ngón tay xinh* (Nhạc và lời: Đoàn Ngô Tĩnh) và thực hiện yêu cầu

Nêu cách sử dụng quy tắc năm ngón tay mà bài hát nhắc đến.

Kiến tạo tri thức mới

1. Đọc thông tin và thực hiện yêu cầu

Thông tin 1

Trẻ em có quyền được bảo vệ dưới mọi hình thức để không bị xâm hại tình dục; không bị bóc lột sức lao động; không bị bạo lực, bỏ rơi, bỏ mặc; không bị mua bán, bắt cóc, đánh tráo, chiếm đoạt và được bất khả xâm phạm về đời sống riêng tư, bí mật cá nhân và bí mật gia đình vì lợi ích tốt nhất của trẻ em.

(Điều 21, 25, 26, 27, 28, Chương II, Luật Trẻ em năm 2016)

Thông tin 2

Các hành vi bị nghiêm cấm liên quan đến xâm hại trẻ em gồm:

- 1) Bỏ rơi, bỏ mặc, mua bán, bắt cóc, đánh tráo, chiếm đoạt trẻ em;
- 2) Xâm hại tình dục, bạo lực, lạm dụng, bóc lột trẻ em;
- 3) Không cung cấp hoặc che giấu, ngăn cản việc cung cấp thông tin về trẻ em bị xâm hại hoặc trẻ em có nguy cơ bị bóc lột, bị bạo lực cho gia đình, cơ sở giáo dục, cơ quan, cá nhân có thẩm quyền;
- 4) Công bố, tiết lộ thông tin về đời sống riêng tư, bí mật cá nhân của trẻ em mà không được sự đồng ý của trẻ em.

(Điều 6, Chương I, Luật Trẻ em năm 2016)

Thông tin 3

Tuỳ theo tính chất, mức độ, hậu quả của hành vi vi phạm, người thực hiện hành vi xâm hại trẻ em có thể bị xử phạt hành chính hoặc xử lý hình sự. Trong đó, người phạm tội hiếp dâm người dưới 16 tuổi có thể chịu mức án cao nhất là tù chung thân hoặc tử hình.

(Nghị định số 130/2021/NĐ-CP ngày 30/12/2021 của Chính phủ và Bộ luật Hình sự năm 2015, sửa đổi, bổ sung năm 2017)

Thông tin 4

Các cơ quan, tổ chức, cơ sở giáo dục, gia đình, cá nhân có trách nhiệm thông tin, thông báo, tố giác hành vi xâm hại trẻ em. Cơ quan lao động – thương binh và xã hội, cơ quan công an các cấp và Ủy ban nhân dân cấp xã có trách nhiệm tiếp nhận, xử lý thông tin, thông báo, tố giác đó. Chính phủ thiết lập tổng đài điện thoại quốc gia thường trực để tiếp nhận, xử lý thông tin, thông báo, tố giác nguy cơ, hành vi xâm hại trẻ em.

(Điều 51, Chương IV, Luật Trẻ em năm 2016)

Nêu một số quy định cơ bản của pháp luật về phòng, tránh xâm hại trẻ em.

2. Quan sát tranh và thực hiện yêu cầu

- Tin đã làm gì để phòng, tránh xâm hại?
- Nêu các bước để phòng, tránh xâm hại.

3. Đọc các trường hợp sau và cho biết cách thực hiện một số kỹ năng phòng, tránh xâm hại

• Trường hợp 1:

Về quê, Tin được sắp xếp ngủ cùng phòng với anh họ. Khi ngủ, anh thường ôm Tin khiến Tin khó chịu. Anh cũng hay rủ Tin tắm chung. Anh nói với Tin: "Đây là bí mật của anh và em. Em không được kể với ai!". Tin cảm thấy lo lắng nên đã báo với bố. Bố dặn Tin: "Có những bí mật tốt và bí mật xấu. Khi có ai đó bắt con giữ bí mật khiến con lo lắng, con hãy kể lại cho bố mẹ hoặc người lớn đáng tin cậy biết ngay nhé!".

• Trường hợp 2:

Na đang đứng trước cổng trường để đợi bố đến đón. Chợt một người đàn ông lạ mặt đi xe máy đến nói với Na: "Bố cháu bạn nên nhờ chú chở cháu về nhà". Na liền từ chối: "Cảm ơn chú. Nhưng cháu không biết chú nên cháu sẽ nhờ cô giáo gọi cho bố". Nói xong, Na chạy vào trong trường, đến phòng giáo viên kể cho cô giáo chủ nhiệm về sự việc vừa xảy ra.

• Trường hợp 3:

Cốm vẽ lên giấy hình bàn tay và viết vào 5 ngón tay tên 5 người lớn đáng tin cậy có thể giúp Cốm khi gặp nguy hiểm. Ở giữa bàn tay, Cốm viết số điện thoại của bố, mẹ, thầy chủ nhiệm, địa chỉ nhà Cốm và số đường dây nóng hỗ trợ trẻ em. Cốm tự nhủ sẽ luôn mang theo tờ cẩm nang này để bảo vệ bản thân.

Luyện tập

1. Nhận xét các ý kiến sau:

1

Pháp luật Việt Nam quy định tội hiếp dâm người dưới 16 tuổi có thể phải chịu mức án cao nhất là tử hình.

2

Cá nhân không có trách nhiệm thông tin, thông báo, tố giác hành vi xâm hại trẻ em.

3

Những thông tin cá nhân của trẻ em được pháp luật bảo vệ để tránh bị xâm hại.

4

Bắt trẻ nhin ăn, nhin uống, không cho hoặc hạn chế vệ sinh cá nhân là hành vi xâm hại.

5

Các tội phạm xâm hại trẻ em được quy định trong pháp luật Việt Nam áp dụng cho trẻ bị xâm hại từ đủ 13 đến dưới 16 tuổi.

6

Trẻ em được quyền tố giác những hành vi xâm hại đến mình hoặc người khác qua Tổng đài điện thoại quốc gia bảo vệ trẻ em 111.

2. Đọc các trường hợp sau và thực hiện yêu cầu:

Trường hợp 1

Bìn bị bệnh và được bố mẹ dẫn đi khám ở bệnh viện. Bác sĩ yêu cầu bố mẹ Bìn ngồi bên ngoài và muốn Bìn cởi quần áo để kiểm tra cơ thể.

Trường hợp 2

Tại công viên, một người nước ngoài nhờ Na dẫn đường đến nhà vệ sinh.

Trường hợp 3

Cốm trông thấy một người đàn ông đang ép buộc một bạn nhỏ phải đi ăn xin và nộp tiền về cho ông ấy.

Trường hợp 4

Na phát hiện gia đình mới chuyển đến cạnh nhà mình thường xuyên cãi nhau. Bạn nhỏ trong gia đình ấy bị bố mẹ mắng chửi rất nhiều mỗi khi họ tức giận.

- Trường hợp nào có nguy cơ bị xâm hại?
- Nêu cách xử lý trong các trường hợp có nguy cơ bị xâm hại.

3. Xử lý tình huống

• Tình huống 1:

Trên đường đi học về, Na bị một anh thanh niên cản đường và trêu ghẹo. Nếu là Na, em sẽ làm gì?

- **Tình huống 2:**

Huấn luyện viên dạy múa thường mắng Cốm và các bạn khi tập không đúng động tác.

Nếu là Cốm, em sẽ làm gì?

- **Tình huống 3:**

Bin sử dụng máy tính để tìm kiếm thông tin cho bài học. Khi đăng nhập vào một diễn đàn, bất ngờ Bin nhận được nhiều tin nhắn chê bai và miệt thị ngoại hình của mình khiến cậu hoảng sợ.

Nếu là Bin, em sẽ làm gì?

- **Tình huống 4:**

Nhìn qua cửa sổ phòng tắm, Tin phát hiện người đàn ông ở nhà đối diện đang chìa ống kính về phía mình.

Nếu là Tin, em sẽ làm gì?

Vận dụng

Chân trời sáng tạo

1. Thiết kế “Sổ tay phòng, tránh xâm hại” với các thông tin: số điện thoại hỗ trợ, cách ứng phó khi rơi vào tình huống có nguy cơ bị xâm hại.

2. Thực hiện một sản phẩm tuyên truyền về các kĩ năng phòng, tránh xâm hại trẻ em.

*Cơ thể em – quý vô cùng
Phòng, tránh xâm hại, em đừng đắn đo:
Từ chối, rời bỏ, hô to,...
Tìm người tin cậy giúp cho an toàn.*

Chủ đề: SỬ DỤNG TIỀN HỢP LÍ

Bài 12: EM SỬ DỤNG TIỀN HỢP LÍ

Mục tiêu

- Nêu được biểu hiện của việc sử dụng tiền hợp lí.
- Biết vì sao phải sử dụng tiền hợp lí.
- Nêu được cách sử dụng tiền hợp lí.
- Thực hiện được việc sử dụng tiền hợp lí.
- Góp ý với bạn bè để sử dụng tiền hợp lí.

Khởi động

Chia sẻ với bạn về việc ưu tiên mua đồ dùng mình cần hay mình thích.
Giải thích lí do vì sao.

Kiến tạo tri thức mới

1. Quan sát tranh và nêu biểu hiện của việc sử dụng tiền hợp lí

Nêu thêm các biểu hiện của việc sử dụng tiền hợp lí.

2. Đọc câu chuyện và trả lời câu hỏi

NIỀM VUI TIẾT KIỆM TIỀN

Có lần, Pla-tông (Platon) hỏi thầy Xô-crát (Socrates)^(*):

– Thầy có nhiều học trò, khoản học phí thu được không nhỏ, tại sao thầy luôn tiết kiệm mà không dùng tiền để hưởng thụ?

Xô-crát hỏi lại:

– Pla-tông này, tại sao trò cho rằng thầy không hưởng thụ?

Pla-tông nói:

– Bởi vì tất cả tiền kiếm được thầy đều cất đi mà không tiêu dùng, vợ thầy cũng chỉ nấu những món ăn đơn giản như cháo lúa mạch, có bữa thì ăn quả sung, nho và uống toàn nước lã đun sôi để nguội. Đã vậy, quần áo của thầy không những cũ kĩ mà còn làm từ vải thô.

Xô-crát cười nói:

– Vì sử dụng tiền hợp lí đem lại cho thầy niềm vui.

Pla-tông hỏi tiếp thầy:

– Niềm vui đó là gì ạ?

Xô-crát bình thản nói:

– Bởi vì thầy sẽ dùng tiền tiết kiệm được để thực hiện lí tưởng lớn, đó là xây một ngôi trường. Ngôi trường đó sẽ mang lại sự hiểu biết cho rất nhiều người.

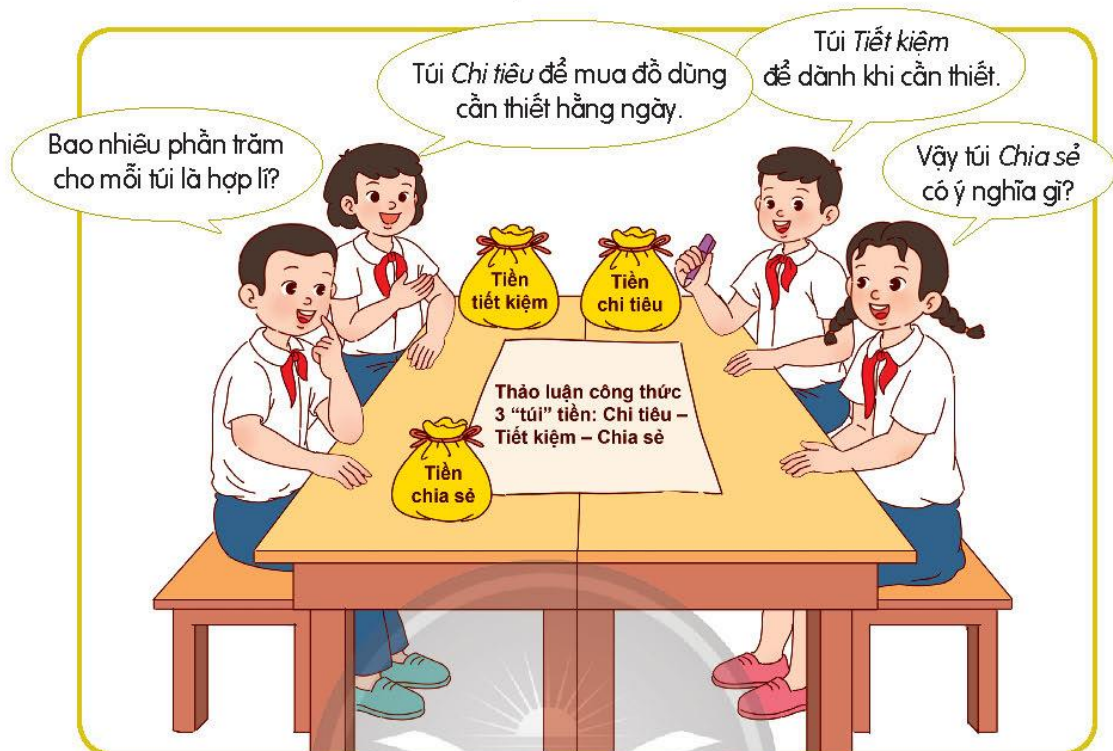
Pla-tông chợt bừng tỉnh: “Ra vậy! Thầy không dùng tiền chi cho hưởng thụ, là vì muốn hoàn thành mục tiêu. Tiết kiệm tiền để thực hiện giấc mơ của mình và giúp đỡ người khác, vì sự tiến bộ của xã hội”.

(Theo *Gieo hạt cùng vĩ nhân*, Tập 9, NXB Thông tin và Truyền thông, 2020)

- Em nhận xét như thế nào về cách chi tiêu của Xô-crát?
- Xô-crát tiết kiệm tiền nhằm mục đích gì?
- Theo em, vì sao chúng ta phải sử dụng tiền hợp lí?

^(*) Socrates (năm 470 – 399 trước Công nguyên) và Platon (năm 428 – 348 trước Công nguyên) là hai nhà triết học nổi tiếng của Hy Lạp cổ đại.

3. Quan sát tranh và thực hiện yêu cầu

- Nếu là thành viên của nhóm, em sẽ trả lời câu hỏi của Cốm và Bin như thế nào?
- Nêu thêm các cách sử dụng tiền hợp lý.

Luyện tập

1. Em đồng tình hay không đồng tình với việc làm nào sau đây? Vì sao?

a. Gia đình của Bin đang gặp khó khăn về kinh tế, nhưng bạn lại xin mẹ mua đồ chơi đắt tiền.

b. Na hạn chế ăn quà vặt, bạn chỉ mua những thứ thực sự cần thiết và có ích cho sức khỏe.

c. Cốm muốn mua một cây bút đắt tiền giống như Tin khi đi nhà sách cùng chị.

2. Nhận xét các ý kiến sau:

1

Chỉ những người có hoàn cảnh khó khăn mới cần sử dụng tiền hợp lí.

2

Sử dụng tiền hợp lí vì tiền là do công sức lao động vất vả làm ra.

3

Sử dụng tiền hợp lí là cách góp phần giúp kinh tế đất nước phát triển.

4

Sử dụng tiền hợp lí vì đây là hành động thể hiện tình yêu thương, trân trọng công sức lao động của người thân trong gia đình.

3. Xử lí tình huống

• Tình huống 1:

Chân trời sáng tạo

Bố mẹ cho Bin 100 000 đồng để đi tham quan cùng lớp. Chuyến đi bắt đầu từ 7 giờ sáng đến 17 giờ chiều nhưng mới đến 11 giờ trưa, Bin đã tiêu hết tiền. Bin không nhớ mình đã tiêu thế nào mà hết nhanh như vậy.

- Em có đồng tình với cách sử dụng tiền của Bin không? Vì sao?
- Nếu là Bin, em sẽ chi tiêu như thế nào cho hợp lí?

• Tình huống 2:

Mẹ bảo Cốm nên đưa sổ tiền để dành để mẹ giúp mở sổ tiết kiệm ở ngân hàng. Cốm phân vân với ý kiến của mẹ.

Nếu em là Cốm, em sẽ làm gì?

• **Tình huống 3:**

Tin được mẹ cho tiền để mua đồ dùng học tập nhưng Tin lại dùng tiền đó để mua đồ chơi.

Nếu là Tin, em sẽ sử dụng tiền như thế nào? Vì sao?

• **Tình huống 4:**

Tiền lì xì vào dịp Tết và tiền để dành, Na bỏ hết vào ống tiết kiệm. Vào năm học mới, Na đem số tiền này mua dụng cụ học tập. Em họ của Na sang chơi và xin bộ dụng cụ học tập cũ nhưng Na từ chối: “Không được! Bộ mới chỉ dùng, còn bộ này chị cất để dành”.

– *Việc làm của Na hợp lí và chưa hợp lí chỗ nào? Vì sao?*

– *Em sẽ khuyên Na điều gì?*

Vận dụng

1. Thực hiện việc tiết kiệm và ghi chép chi tiêu theo mẫu gợi ý.

Thời gian	Nội dung chi	Số tiền đã tiêu	Số tiền tiết kiệm
...	...	...	...
...	...	...	...
...	...	...	...

2. So sánh số tiền em có với số tiền đã chi tiêu và cắt giảm những khoản không cần thiết.

3. Chia sẻ cách em đã thực hiện sử dụng tiền hợp lí với thầy cô, bạn bè và người thân.

Khéo ăn thì no, khéo co thì ấm.

(Tục ngữ)

---

*Nhà xuất bản Giáo dục Việt Nam xin trân trọng cảm ơn
các tác giả có tác phẩm, tư liệu được sử dụng, trích dẫn
trong cuốn sách này.*

Chịu trách nhiệm xuất bản:

Tổng Giám đốc HOÀNG LÊ BÁCH

Chịu trách nhiệm nội dung:

Tổng biên tập PHẠM VĨNH THÁI

Biên tập nội dung: VŨ TRỌNG THANH – TRẦN THỊ MỸ TRIỀU

Biên tập mỹ thuật: ĐẶNG NGỌC HÀ – PHÙNG THỊ THANH BÌNH

Thiết kế sách: ĐẶNG NGỌC HÀ – PHÙNG THỊ THANH BÌNH

Trình bày bìa: ĐẶNG NGỌC HÀ – PHÙNG THỊ THANH BÌNH

Minh họa: THANH BÌNH – THANH TRÚC – NGỌC KHANG – CÚC HOA – HONG NHÂN

Sửa bản in: TRỌNG THANH – MỸ TRIỀU

Chế bản: CÔNG TY CỔ PHẦN DỊCH VỤ XUẤT BẢN GIÁO DỤC GIA ĐỊNH

Bản quyền thuộc Nhà xuất bản Giáo dục Việt Nam

Xuất bản phẩm đã đăng ký quyền tác giả. Tất cả các phần của nội dung cuốn sách này đều không được sao chép, lưu trữ, chuyển thể dưới bất kì hình thức nào khi chưa có sự cho phép bằng văn bản của Nhà xuất bản Giáo dục Việt Nam.

ĐẠO ĐỨC 5 (Chân trời sáng tạo)

Mã số:

In..... bản, (QĐ:.....TK) khổ 19 x 26,5 cm.

Đơn vị in: .....địa chỉ .....

Cơ sở in: .....địa chỉ .....

Số ĐKXB: ...../CXBIPH/ ...../GD

Số QĐXB: .../QĐ - GD - HN ngày ..... tháng ..... năm 20....

In xong và nộp lưu chiểu tháng ... năm 20...

Mã số ISBN:

HUÂN CHƯƠNG HỒ CHÍ MINH

BỘ SÁCH GIÁO KHOA LỚP 5 – CHÂN TRỜI SÁNG TẠO

1. TIẾNG VIỆT 5 – TẬP MỘT
2. TIẾNG VIỆT 5 – TẬP HAI
3. TOÁN 5 – TẬP MỘT
4. TOÁN 5 – TẬP HAI
5. TIẾNG ANH 5 Family and Friends
(National Edition) – Student Book
6. ĐẠO ĐỨC 5
7. KHOA HỌC 5
8. LỊCH SỬ VÀ ĐỊA LÍ 5
9. TIN HỌC 5
10. CÔNG NGHỆ 5
11. GIÁO DỤC THỂ CHẤT 5
12. ÂM NHẠC 5
13. MĨ THUẬT 5 (BẢN 1)
14. MĨ THUẬT 5 (BẢN 2)
15. HOẠT ĐỘNG TRẢI NGHIỆM 5 (BẢN 1)
16. HOẠT ĐỘNG TRẢI NGHIỆM 5 (BẢN 2)

Chân trời sáng tạo

Các đơn vị đầu mối phát hành

- **Miền Bắc:** CTCP Đầu tư và Phát triển Giáo dục Hà Nội
CTCP Sách và Thiết bị Giáo dục miền Bắc
- **Miền Trung:** CTCP Đầu tư và Phát triển Giáo dục Đà Nẵng
CTCP Sách và Thiết bị Giáo dục miền Trung
- **Miền Nam:** CTCP Đầu tư và Phát triển Giáo dục Phương Nam
CTCP Sách và Thiết bị Giáo dục miền Nam
CTCP Sách và Thiết bị Giáo dục Cửu Long

Sách điện tử: <http://hanhtrangso.nxbgd.vn>

Cào lớp nhũ trên tem rồi quét mã để xác thực và truy cập học liệu điện tử.

